

Sallamaari Puurunen ja Heidi Hirvi

SEKSUAALIVÄHEMMISTÖÖN KUULUVAT NUORET

Opas sosiaali- ja perhepalvelun ammattilaisille

Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomi monimuoto koulutus
Heinäkuu 2022

Centria-ammattikorkeakoulu		Tekijä/tekijät Sallamaari Puurunen ja Heidi Hirvi
Koulutus Sosionomi monimuoto		☐ AMK ☐ YAMK
Työn nimi SEKSUAALIVÄHEMMISTÖÖN KUULUVAT NUORET		
Työn ohjaaja Merja Kalapudas-Takalo		Sivumäärä 7 + 2
Työelämäohjaaja Sari Ängeslevä		
<p>Toiminnallisessa opinnäytteessämme laadimme oppaan seksuaalivähemmistöön kuuluvista nuorista. Opas oli tarkoitettu sosiaali- ja terveystyöntekijöille, jotka työskentelevät seksuaalivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden kanssa. Oppaan tarkoitus oli tukea työntekijän tietämystä seksuaalivähemmistöistä, jotta hän voisi työssään ymmärtää paremmin seksuaalivähemmistöjä ja sukupuolien moninaisuutta. Opas tilattiin Kalajoen kaupungin sosiaali- ja perhepalveluihin. Oppaamme keskittyi käsitteisiin, jotka koostuivat seksuaalivähemmistöistä ja erilaisista seksuaalisista suuntautumisista. Oppaallamme halusimme herättää positiivisia ajatuksia. Oppaamme toteutettiin visuaalisesti ja erilaiset seksuaalivähemmistöt tuotiin esille yhdenvertaisuutta kunnioittaen. Opinnäytetyössämme käsitelimme myös yhdenvertaisuutta ja sitä, miten tärkeää sen toteutuminen on seksuaalivähemmistöjen palveluiden edistämiseksi. Oppaamme sivusi myös seksuaalioikeuksia ja Suomen seksuaalihistorian ankaruutta seksuaalivähemmistöille. Halusimme herättää lukijassa ajatuksia ja mielikuvia siitä, miten eriarvoisessa ja heikossa asemassa seksuaalivähemmistöihin kuuluvat henkilöt ovat aikaisemmin olleet yhteiskunnassamme. Oppaamme haluttiin tuoda nykypäivään, ja se oli kuvitettu visuaalisesti. Opas oli selkeälukuinen ja se oli tarkoitettu yhdeksi uudeksi työvälineeksi sosiaalipalveluiden ammattilaisille.</p> <p>Oppaamme oli suunnattu sosiaali- ja perhepalveluiden, sekä koulutusalan ammattilaisille avuksi yhdenvertaisen palvelun takaamiseksi. Oppaaseen valikoituilla aineistoilla oli tarkoitus saada lisättyä tietoutta ja uudenlaista ajattelutapaa sosiaali- ja perhepalveluiden ammattilaisille. Päihdelinkki esittelee kansainvälisessä tutkimuksessa, että tiedonpuute oli yksi suuri syy ammattilaisten ennakkoluuloiseen asenteeseen seksuaalivähemmistön edustajia kohtaan. Tätä kohtaa tuki myös haastattelu osiomme, jossa haastateltiin seksuaalivähemmistön edustajia ja sosiaalipalveluiden ammattilaisia.</p>		
Asiasanat Seksuaalisuus, seksuaalivähemmistö, seksuaalioikeudet, käsitteistö, yhdenvertaisuus		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date July 2022	Author Sallamaari Puurunen, Heidi Hirvi
Degree programme Sociologist, a variety of education		
Name of thesis Young people belong to sexual minorities. A guide for professionals of social and family welfare services.		
Instructor Merja Kalapudas-Takalo		Pages 7 + 2
<p>Supervisor Sari Ängeslevä</p> <p>In our functional thesis, we prepared a guide about young people belonging to sexual minorities. The guide was intended for social and health workers who work with persons belonging to sexual minorities. The purpose of the guide was to support the employee's knowledge of sexual minorities, so that he could better understand sexual minorities and gender diversity in his work. The guide was ordered from the social and family services of the city of Kalajoki. Our guide focused on concepts that consisted of sexual minorities and different sexual orientations. With our guide, we wanted to evoke positive thoughts. Our guide was implemented visually and different sexual minorities were brought out with respect for equality. In our thesis, we also discussed equality and how important its realization is in promoting services for sexual minorities. We also guide your page on sexual rights and the harshness of Finland's sexual history towards sexual minorities. We wanted to evoke thoughts and images in the reader about how people belonging to sexual minorities have been in a different status and weak position in our society in the past. We wanted to bring our guide to the present day, and it was visually illustrated. The guide was clear to read and was intended as a new work tool for social service professionals. Our guide was aimed at professionals in social and family services, as well as in education, in order to guarantee an equal service. The materials selected for the guide were intended to provide increased knowledge and a new way of thinking for professionals in social and family services. From the research results, we found out that lack of information was one of the major reasons for professionals' prejudiced attitude towards representatives of sexual minorities. This point was also supported by our interview section, where representatives of the sexual minority and social service professionals were interviewed.</p> <p>Key words</p> <p>Descriptive for the central contents of the thesis, in alphabetical order, separated by comma and space</p>		

KÄSITTEET

Oppaassamme ja opinnäytetyössämme käytämme paljon aiheeseen sopivaa sanastoa ja termistöä. Haluamme tähän alkuun avata niiden merkitykset, että ne tulevat opinnäytetyömme lukijalle tutuksi. Termistön haltuun ottaminen välttää väärinymmärrysten syntymisen opinnäytetyön sisältöä lukiessa. Oppaassammekin oli tarkoituksena helppolukuisuus ja termistön tutuksi tuleminen.

Androgynialla tarkoitetaan sitä, kuinka feminiisten ja maskuliinisten piirteiden sekä ominaisuuksien yhdistymistä samassa henkilössä. Tai se tarkoittaa sitä, kun henkilö haluaa yhdistää tyyllisään feminiinisuuden ja maskuliinisuuden. Joidenkin ihmisten sukupuoli-identiteetti on androgyni.

Binääri tarkoittaa sitä, kun henkilön sukupuoli-identiteetti ei ole kaksinapainen nainen tai mies. Binääri henkilö voi olla esimerkiksi muunsukupuolinen, sukupuoleton tai intersukupuolinen.

Muunsukupuolisuus tarkoittaa, sitä että henkilö voi olla mies taikka nainen. Tai jotain niiden väliltä. Tai ei kumpaakaan näistä.

Sukupuoleton on henkilö, jolla ei ole sukupuoli-identiteettiä. Tai joillekin sukupuolettomuus voi olla sukupuoli-identiteetti. Nimitystä agendeeriys käytetään myös sukupuolettomaksi itsensä luokittelemista henkilöistä.

Intersukupuolisuus tarkoittaa kehon erilaisia variaatioita. Kehon sukupuolitettut piirteet, kuten kromosomit ja sukuelimet ei ole yksiselitteisesti naisten tai miehen. Intersukupuolisilla ei hormonitoiminta ole myöskään selkeästi miesten eikä naisten. Henkilöä ei voida myöskään biologisesti luokitella toisensa pois sulkevaan sukupuoleen.

Cis. Termiä käytetään henkilöstä, jonka sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu on hänelle syntymässä määritelty. Ja hän ilmaisee sukupuoli-identiteettiään kulttuurin yleensä liitetyn odotuksen mukaan. Suurin osa ihmisistä on cis-sukupuolisia.

Cisnormi on ajatusmalli, jonka mukaan kaikki ihmiset kokevat heille syntymässä määritellyn sukupuolen omakseen.

Detransitio tarkoittaa, että lääketieteellisen sukupuolen korjaushoidon alettua tai sen jälkeen henkilö haluaa palata aikaisempaan kehoonsa. Tai hän haluaa edes lähemmäs sitä. Tai syntymässä määritellyn sukupuolen mukaisiin sosiaalisiin rooleihin.

Feminiinisyys on käytökseen, ulkoiseen olemukseen ja luonteen piirteiden joukko. Se voi olla ympäristöstä omaksuttu malli tai sisäsyntyistä. Feminiinisyys on kulttuurikohtaista. Feminiinisyyttä pidetään useinkin naiseuteen ja naisellisuuteen liittyviä asioita ja piirteitä.

Maskuliinisuus on miehisyyteen ja miesmäisiin piirteisiin liitettäviä asioita ja se on feminiinisuuden vastakohta.

Neutri voi olla henkilön sukupuoli-identiteetti tai tarkennettu kuvaus siitä. Se on useinkin lähellä sukupuolettomuutta.

Sosiaalinen transitio on sitä, kun henkilö alkaa elämään sukupuoli-identiteetin mukaisessa sosiaalisessa roolissa. Se on osa transihmisen sukupuolen korjaus prosessia. Sitä voi toteuttaa esimerkiksi nimen, vaatetuksen, tyylin, leikkien ja harrastusten avulla. Se ei sisällä lääketieteellisiä toimenpiteitä.

Sukupuolen ilmaisu on ihmisen tapa ilmaista sitä, onko hän esimerkiksi mies vai nainen. Se tapahtuu käyttäytymisellä, vaatetuksella ja muilla eleillä sekä ilmeillä. **Sukupuolen ilmaisun epätyypillisyydellä** taas tarkoitetaan sitä, että jos lapsi käyttäytyy tavalla, jota emme pidä kulttuurillisesti tavanomaisena.

Sukupuolen korjauksella tarkoitetaan lääketieteellisiä toimia, ja hoitoja, joilla transsukupuolinen tai muunsukupuolinen henkilö korjaa kehonsa vastaamaan omaa sukupuoli-identiteettiään. Sukupuolen korjausprosessi ei ole vain lääketieteellinen vaan myös juridinen prosessi. Juridinen toimi tarkoittaa sitä, että sukupuolimerkintä muutetaan väestörekisterissä.

Sukupuolen moninaisuus, sillä tarkoitetaan sitä, että sukupuoli on moninainen ilmiö, eikä sitä voi jakaa pelkästään kahteen. Mieheen ja naiseen, jotka ovat hyvin erilaisia ja erottavat toisistaan. Sukupuolen moninaisuus terminä sisältää niin sukupuolivähemmistöt, että enemmistöt. Voidaan myös ajatella yksilöä niin, että jokaisen henkilön sukupuoli koostuu ainutlaatuisista ja yksilöllisistä piirteistä, ja näin olemme moninaisia.

Sukupuoleton. Kaikki ihmiset eivät halua määritellä omaa sukupuoli-identiteettiään. Tai hänen sukupuoli-identiteetti, on sukupuoleton. Eli häneltä niin sanotusti puuttuu sukupuoli-identiteetti eli hän on sukupuoleton.

Sukupuoli on yksi kategoria ja juridinen määre. Siihen liittyy hormonaalisia, geneettisiä, kehityksellisiä, fysiologisia ja psykologisia ominaisuuksia. Toisille ihmisille se on hyvin tärkeä identiteetti.

Sukupuoli-identiteetti tarkoittaa sitä, miltä ihminen itse kokee sukupuolensa tai sukupuolettomuudensa.

Sukupuolidysforia pahan olon tunne, joka johtuu sukupuoliristiriidasta. Kehodysforiaa eli vierauden ja inhon tunnetta omasta kehostaan, ja sen sukupuolitettuihin piirteisiin. Sosiaalisessa dysforiassa kuvataan sosiaalisissa tilanteissa syntynyttä ahdistusta ja huonoa tunnetta tilanteissa, joissa henkilö väärin sukupuolitetaan, ja ei tule nähdyksi omana itsenään ei sukupuolen kautta.

Sukupuolinormatiivisuus on sitä, kun meidän yhteiskunnassamme määritellään ihmiset mieheksi tai naiseksi ja heidän tulisi käyttäytyä sen normin mukaan kumpaan he kuuluvat. Ja vallitsevan normin mukaan ne ovat muuttumattomia piirteitä ja täysin vastakohtat toisilleen. Sukupuoli voidaan määritellä biologisten piirteiden sekä ulkoisen ilmaisuuden mukaan.

Sukupuoliristiriita tarkoittaa sitä, kun ihminen ei tunne olevansa sitä sukupuolta minkä hän on syntymässään saanut. Tästä äärimuoto on transsukupuolisuus.

Sukupuolivähemmistöt, se on yläkäsite sille, kun henkilö ei tunne omakseen sukupuolta, jonka on syntymässään saanut tai ei vastaa luokiteltua normatiivisuutta. Henkilö kuuluu johonkin sukupuolivähemmistöön esimerkiksi transsukupuolisiin, muunsukupuolisiin tai intersukupuolisiin.

Trans sanalla kuvataan henkilöä, jonka sukupuoli tai sukupuolen ilmaisuus ei vastaa hänelle syntymässään määritelyä. Hän ei sulaudu sukupuolinormatiiviin käyttäytymisensä ja ulkoisten piirteiden vuoksi.

Transfeminiini voi olla identiteetti tai jonkun identiteetin lisämääre. Se kuvaa henkilöä, joka syntyy pojaksi, mutta hänessä on enemmän feminiinisiä piirteitä. Hän ei kuitenkaan koe olevansa yksiselitteisesti nainen, vaikka feminiiniset piirteet ovat ne mihin hän samaistuu.

Transfobia tarkoittaa pelkoa tai inhoa transihmisiä kohtaan. Tällainen pelko tai inho voi näkyä ihmisten käyttäytymisessä mitätöintinä, poissulkemisena tai syrjintänä. Transfobioa verrataan seksismiin ja rasismiin.

Transihminen on yleiskäsitys ja termi sille, jolla kuvataan ihmisiä, joiden sukupuoli-identiteetti tai sen ilmaisuus poikkeaa odotuksista sille sukupuolelle, jonka he ovat syntymässään saaneet. Transihmisiksi luokitellaan myös transvestiitit, muunsukupuoliset ja transsukupuoliset. Transihmiselle on hyvin tärkeää, että hänet kohdataan sukupuoli-identiteettinsä mukaisesti. On translapsi ja transnuori nimityksiä, myös heillä sukupuoli ei vastaa heille syntymässä annettua, vaan he kokevat olevansa jotain muuta.

Transmaskuliini voi olla identiteetin määre tai identiteetin lisämääre. Transmaskuliini on henkilö, joka on syntynyt tytöksi, mutta jolla on maskuliinisia piirteitä enemmän, kun feminiinisiä. Hän ei kuitenkaan koe olevansa täysin mies.

Transmies on henkilö, joka on syntynyt naiseksi, mutta hänen sukupuoli-identiteetti on mies. Hän kutsuu itseään mieheksi.

Transnainen On henkilö, joka on syntynyt mieheksi, mutta hänen sukupuoli-identiteetti on nainen ja hän kutsuu itseään naiseksi.

Transsukupuolisuus tarkoittaa ihmistä, jonka sukupuoli-identiteetti ei vastaa hänen syntymä sukupuolta. Transsukupuolisilla on useinkin tarve lääketieteelliselle, sekä juridiselle sukupuolen korjaamiselle tai vahvistamiselle.

Transtaustainen on henkilö, joka korjausleikkauksen jälkeen ei kutsu itseään transsukupuoliseksi vaan korjatun sukupuolen mukaan naiseksi tai mieheksi.

Transvestisuus on sitä, kun henkilö on tyytyväinen sinällään syntymä sukupuoleensa. Hän kuitenkin haluaa ilmentää vastakkaista sukupuolta. Hän toivoo kuitenkin häntä kohdeltavan sen sukupuolen mukaan millä hän kulloinkin esiintyy.

Androseksuaalisuus on viehätystä ja vetovoimaa maskuliinisuutta kohtaan. Maskuliiniset muunsukupuoliset kuin maskuliiniset naisetkin saavat androseksuaalisen henkilön kiinnostuksen ja vetovoiman heräämään.

Aseksuaalisuus on sitä, kun ei tunne lainkaan tai hyvin vähän seksuaalista vetovoimaa toisia kohtaan. Aseksuaalit kokevat muunlaista vetovoimaa, kuten emotionaalista tai romanttista.

Biseksuaalisuus kokee seksuaalista ja emotionaalista vetovoimaa kaikkiin sukupuoliin. Hän siis kiinnostuu henkilöstä ei niinkään hänen sukupuolestaan.

Gyne-/femiseksuaalisuus on feminiinisyydestä viehättymistä. Viehätys ei niinkään johdu henkilön sukupuolesta vaan hänen feminiinisistä piirteistään.

Hetero on henkilö, joka kokee vetovoimaa itseään vastakkaiseen sukupuoleen.

Homofobia on termi ihmisille, jotka kokee inhoa tai vastenmielisyyttä ihmisiä kohtaan, jotka ovat mieltyneet samaan sukupuoleen itsensä kanssa. Usein se näkyy välttelynä, syrjintänä ja häiriköintinä.

Homo/homous. Yleensä käytetään nimitystä, kun mies kokee vetovoimaa/seksuaalista vetovoimaa toista miestä kohtaan. Laajemmin termi tarkoittaa kuitenkin ylipäänsä henkilöitä, jotka tuntevat vetoa samaa sukupuolta kohtaan.

Lesbo on taas nainen, joka tuntee vetoa toista naista kohtaan.

Monoseksuaalisuus on termi, joka tarkoittaa ihmisiä, jotka tuntevat seksuaalista ja emotionaalista vetovoimaa, yhtä tiettyä sukupuolta kohtaan. Homot, lesbot ja heterot luokitellaan tähän kategoriaan.

Panoseksuaalisuus on sitä, kun henkilö kokee vetoa kaikkia sukupuolia olevia kohtaan. Sukupuolella ei ole lainkaan merkitystä. Tämä on melkein sama kuin polyksuaalisuus, niissä on paljon samoja piirteitä.

Polyseksuaalisuus tarkoittaa sitä, kun henkilö kokee seksuaalista ja emotionaalista vetoa monia sukupuolia olevia ihmisiä kohtaan.

Seksuaalinen suuntautuminen on sitä, kun ihminen tuntee seksuaalista tai/ja emotionaalista vetovoimaa. Se voi kohdistua eri tai samaan sukupuoleen yhtä lailla, kuin muunsukupuolisiin ja/ tai heidän välillään. Seksuaalinen suuntautuminen on muuttuvaa ja se voikin muuttua ihmisen elinkaaren aikana.

Seksuaalivähemmistöt termi sinälläänkin jo kertoo sen määritelmän. Kaikki heterouden ulkopuolelle jäävät seksuaalisuuden muodot kuuluvat seksuaalivähemmistöihin.

Butch on nimitys henkilölle, joka pitää maskuliinisuutta tärkeänä osana itsensä ja oman sukupuoli-identiteetin ilmaisua.

Drag queen/king on taidemuoto, jossa muun muassa pukeutumisen avulla ilmennetään sukupuolta ja sukupuolirooleja. Drag ei ole sama, kun transvestisuus.

Femme on henkilö, jolle feminiinisyys on tärkeässä roolissa omaa sukupuoli-identiteetin ilmaisua.

Lepakko on sana, jota käytetään lesboista. Sana on sinällään hieman kyseenalainen, koska sitä voidaan käyttää myös loukkaavana sanana.

Lhbiq tai hlbitq ovat kirjainyhdistelmiä, joilla viitataan sekä seksuaali- , että sukupuolivähemmistöihin.

Kaappi/kaapissa on sanonta henkilölle, joka ei ole tuonut esille omaa seksuaalista suuntautumistaan tai sukupuoli-identiteettiään.

Pride on liike ja ajattelutapa. Sen lähtökohtana on jokaisen oikeus omaan seksuaaliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun. Pridet on värikkäitä ihmisoikeus tapahtumia.

Sateenkaareva on sana, jolla voi määritellä monia seksuaali- ja sukupuoli vähemmistöihin kuuluvia asioita. Esimerkiksi sateenkaarinuori ja sateenkaariperhe. Sen symbolina on sateenkaari.

Sateenkaarilapsi on lapsi, joka toimii normatiivista poikkeavalla tavalla suhteessa hänelle syntymässä saatuun sukupuoleen. Tyttö käyttäytyy poikamaisella tavalla ja taas poika feminiinisellä tavalla.

Sateenkaarinuori on nuori, joka kuuluu seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön

Sateenkaariseniore on ikäihminen, joka kuuluu seksuaali- ja/tai sukupuolivähemmistöön.

Ulostulo tarkoittaa oman sukupuoli ja/tai seksuaalisen suuntautumisensa kertomista/julkistamista.

Queer on ajattelumalli tai näkökulma poliittisessa mielessä. Se kyseenalaistaa yhteiskunnan sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen liittyviä normeja. Se voi myös olla identiteetti, ihminen ei halua nimetä sukupuoltaan tai seksuaalista suuntautumistaan.

Questioning on termi henkilölle, joka vielä pohtii sukupuoli-identiteettiään ja seksuaalista suuntautumistaan.

Kruisailu on homopiireissä käytetty termi sille, kun etsitään anonyymiä seksiseuraa eri paikoista

Apilaperhe on perhemalli, jossa esimerkiksi naisparilla/miesparilla on yhteisiä lapsia, he ovat perhe. Apilaperheen voi muodostaa myös esimerkiksi kolmen tai neljän aikuisen ja heidän lapsensa. On huomioitavaa kuitenkin se, että vaikka kaikki vanhemmat olisivat lapsen sosiaalisia vanhempia eivät he voi kuitenkaan olla lapsen juridisia vanhempia. Vai kaksi henkilöä voi olla lapsen juridiset vanhemmat.

Polyamoriassa on kyse siitä, kun suhteessa on enemmän kuin kaksi henkilöä tai osapuolilla on rinnakkain useampi rakkaus, seksi tai muulla tavoin intiimi suhde. Polyamoria ei tarkoita samaa kuin polygamia eli moniavioisuus.

Rekisteröity parisuhde kahden samaa sukupuolta olevan henkilön tapa virallistaa parisuhteensa ja antaa sille juridisen aseman. Kuitenkaan se ei vastaa samaa tilannetta kuin avioliitto vaan esimerkiksi saman sukunimen ottaminen vaatii erillisen nimen muutoksen, eikä heillä ole mahdollisuutta ulkoiseen adoptioon.

Sateenkaariperhe on yleisnimitys lapsiperheelle, jossa ainakin toinen vanhemmista kuuluu seksuaali- ja/ tai sukupuolivähemmistöön.

Sisäinen ja ulkoinen adoptio Kun puhutaan perheen sisäisestä adoptiosta tarkoittaa se nimensä mukaisesti sitä, kun perheen toinen vanhempi adoptoi toisen vanhemman biologisen lapsen. Heidän tulee olla rekisteröidyssä parisuhteessa, että se on mahdollista. Ulkoisesta adoptiosta puhuttaessa tarkoitetaan perheen ulkopuolisen lapsen adoptoimista. Samaa sukupuolta omaavat eivät voi tehdä ulkoista adoptiota, vaikka he olisivat rekisteröineen suhteensa.

Vanhemmuuskumppanuus tarkoittaa kahden henkilön biologisen lapsen vanhemmuuden jakamista ilman heidän keskinäistä parisuhdetta.

Heteronormatiivisuus ajattelutapa, joka tarkoittaa sitä, kun heteroutta pidetään kaikkia muuta suuntautumista toivotumpana ja luonnollisimpana.

Hetero-oletus on nimensä mukaisesti sitä, kun ajatellaan ihmisten olevan heteroseksuaaleja. Miesten viehättyvän naisesta ja naisen miehestä.

Homo-, bi, inter(sukupuolisuus)- ja transfobia on pelkoa, inhoa ja vihaa ko. Identiteettejä kohtaan. Usein se johtaa välttelevään, poissulkevana ja syrjivänä käytöksenä.

Kehotuskielto oli vuosina 1971-1999 voimassaoleva kielto. Sen myötä julkinen kehottaminen samaa sukupuolta olevien henkilöiden välisiin suhteisiin ja haureuden harjoittaminen oli rangaistava teko.

Normitietoisuus on sitä, kun normit tehdään tietoisiksi ja niitä kyseenalaistetaan. Se mahdollistaa normien rikkomisen.

Sukupuolineutraalius on sitä, kun ei erityisemmin kiinnitetä huomiota sosiaalisessa kanssakäymisessä ihmisen sukupuoleen vaan suhtaudutaan häneen neutraalisti. Pyritään välttämään kuilua miehen ja naisen välissä ja keskitytään tasa-arvoiseen ajatteluun.

Sukupuolisensitiivisyys / sukupuolitietoisuus ovat ajattelutapoja, joissa huomioidaan sukupuoli sekä siihen liittyvät normit sekä niiden vaikutukset sekä yksilö että yhteiskunnallisella tasolla. Nuorten ja lasten kanssa työskentelevät ja lähinnä kasvatusalalla toimivat sitä, että tehdään tilaa jokaiselle kasvaa omana itsenään, juuri sellaisena kuin he haluavat ilmaista itseään.

Tasa-arvo on kaikkien yksilöiden tasavertaisuutta. Tasa-arvo laissa on kielletty syrjintä sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella. Laki myös velvoittaa edistämään tasa-arvoa.

Vähemmistöstressi on krooninen stressitila, jonka on saanut aikaan yhteiskunnan sukupuoli ja hetero oletuksista. Se kun henkilö tuntee aina olevansa erilainen ja on sosiaalisesti leimautunut ja hän on saattanut kokea syrjimistä jopa väkivaltaa. Kuten kaikki stressi vaikuttaa ihmiseen kokonaisuutena negatiivisesti.

SISÄLLYS

KÄSITTEET.....	6
1 JOHDANTO.....	14
2 OPINNÄYTETYÖN TIETOPERUSTA.....	18
3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE, TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TOTEUTUS.....	28
3.1 Aineistokeruu ja analyysi.....	30
3.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	31
4 HAASTATTELUN TULOKSET	33
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA RAPORTOINTI.....	37
6 OPAS SEKSUAALIVÄHEMMISTÖÖN KUULUVISTA NUORISTA AMMATILAISILLE 40	
7 POHDINTA	42
LÄHTEET	44

1 JOHDANTO

Toiminnallisessa opinnäytteessämme laadimme sosiaalialan ja koulutusalan ammattilaisille oppaan seksuaalivähemmistöistä ja työskentelystä heidän kanssaan. Oppaan oli tarkoitus lisätä ammattilasten tietoisuutta seksuaalivähemmistöistä, ja auttaa ammattilaisia kohtaamaan vähemmistöjen edustajia niin, etteivät he epähuomiossa loukkaa heitä. Oppaan oli tarkoitus lisätä ammattilaisten tietoutta erilaisista seksuaalivähemmistöihin ja seksuaalisuuteen liittyvistä termeistä, jotta tiedonpuute ei olisi enää syy ennakkoluuloille tai väärinkäsityksille. Opinnäytetyön tilasi Kalajoen kunnan sosiaali- ja perhepalvelut. Sosiaali- ja perhepalveluissa on tarvetta oppaalle, sillä perhetyössä ja lastensuojelussa on seksuaalivähemmistöön kuuluvia nuoria asiakkaana. Ammattilaisten tietoisuutta lisäämällä, myös nuoret saavat laadukasta opastusta ja ymmärrystä oman seksuaalisuuden ja identiteetin etsimiseen. Opas toteutetaan positiivisessa valossa ja sen sisältämä materiaali on helppolukuista hehtisessä ja vaativassa työssä.

Sateenkaarihistoria on Suomessa ollut ankaraa, ja pelkästään seksuaalivähemmistöön kuulumisesta on rangaistu. Vuodesta 1894 aina vuoteen 1971 asti, Suomessa homoseksuaalisuus oli rangaistava rikos. Joihinkin vähemmistöihin kuuluvia ihmisryhmiä on luokiteltu jopa sairaiksi. Näistä Terveyden ja hyvinvoinninlaitos on poistanut 2011 vuonna transvestisuuden. Aiemmin transvestisuus luokiteltiin WHO mukaan mielenterveyshäiriöksi. WHO on maailman terveysjärjestö. Vuonna 2017 Suomeen saatiin yhdenvertaisuuslaki. Kansalaisaloitteessa kirjattiin, että seksuaalivähemmistön edustajia kohdellaan samoilla oikeuksilla, kuin heteroparejakin (Seta, 2021).

Suomessa on perustuslaki, joka on kaiken lainsäädännön ja julkisen vallan käytön perusta ja se määrää, että ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ihmistä ei saa asettaa eri asemaan, sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, rikoslaki, työlainsäädäntö, ovat lakeja, jotka täydentävät perustuslakia. Yhdenvertaisuuslaissa on mainittu syrjinnän kieltö, sekä viranomaisille suunnattu velvoite edistää yhdenvertaisuutta (Finlex) Lait ja niiden noudattaminen jokaisen kohdalla on erityisen tärkeää. Kuitenkaan aina lait eivät voi taata sitä, ettei syrjintää tapahdu. Sen vuoksi on tärkeää, että ammattilaisilla on tietoa ja taitoa kohdata seksuaalivähemmistöihin kuuluvia

nuoria tasavertaisesti toisten kanssa. Lähivuosina seksuaalivähemmistöistä on ollut saatavilla enemmän tietoa. Eri järjestöjen nettisivuilla on paljon oikeaa tietoa ja seksuaalisuuteen liittyvää kirjallisuutta on hyvin saatavilla. Itsemääräämisoikeus koskee meistä jokaista. Ja onkin erityisen tärkeää antaa jokaiselle ihmiselle mahdollisuus itse määrittellä itsensä ja oman suuntautumisensa. Suuntautumisen ilmaus ei aina ole täysin selkeää, sillä ihminen voi luokitella itsensä heteroksi, mutta kokee kuuluvansa osaksi “gay-kulttuuria” (Jämsä, 2008).

THL:n mukaan itsemääräämisoikeus on sitä, että meillä jokaisella on oikeus määrätä meidän omasta elämästämme, ja meillä on oikeus päättää meitä koskevista asioista. Itsemääräämisoikeus merkitsee yhdenvertaisuutta, tasavertaisuutta sekä koskemattomuutta. Se on meidän jokaisen perusoikeus. Seksuaali-identiteetti on käsitys itsestä seksuaalisena olentona. Minäkuva sekä minuus muotoutuvat koko elämän ajan. Se, mitä ja miten ajattelee seksuaalisesta minästä, ja kuinka suhtautuu muuhun maailmaan, on minäkuvan muodostumista. Kysymys: ‘’Kuka minä olen?’’, taas on identiteetin kehittymistä ja se on keskeinen tekijä ihmisen psyykkisessä kehittämisessä. Meidän identiteettimme voidaan myös jakaa sosiaaliseen ja henkilökohtaiseen identiteettiin. Identiteetti on pitkälti myös kulttuurisidonnaista (rfsu, 2022).

Seksuaalioikeudet löytyvät väestöliiton sivuilta ja ne tulisi jokaisen seksuaalivähemmistöön kuuluvan nuoren kanssa työskentelevän muistaa ja osata tuoda ne nuorten tietouteen. Jokaisella on oikeus omaan seksuaalisuuteen, oikeus tietoon seksuaalisuudesta, oikeus suojella itseään ja oikeus tulla suojelluksi. Kaikilla meillä on oikeus myös seksuaaliterveyspalveluihin, oikeus näkyä, oikeus yksityisyyteen, oikeus vaikuttaa. Näihin asioihin on hyvin kiteytetty työmme lähtökohta ja asiat, joita tahdomme tuoda tietoisuuteen (Väestöliitto 2022).

Kempainen, Keränen, Korpi, Pohjola, ja Rainoa 2021, toteavat opinnäytetyössään, että terveydenhuollossa vallitsee heteronormatiivinen ajattelutapa. Heteronormatiivinen ajattelutapa tarkoittaa ajattelua, jonka mukaan ihmisten oletetaan jakautuvan kahteen toisilleen vastakkaiseen ja toisiinsa vetoa tuntevaan sukupuoliin, naisiin ja miehiin. Tämän ajattelutavan seurauksena heteroseksuaalisuus nähdään muita seksuaalisia suuntautumisia normaalimpana, luonnollisempana ja toivotumpana. Seksuaalivähemmistöön kuuluvat ihmiset ovat saaneet epäasiallista ja negatiivista

vastaanottoa, ja näin olleen ovatkin joutuneet vaihtamaan ammattilaista. Ammattilaisten tulisi sosiaali- ja terveydenhuollon puolella kasvattaa omaa tietämystä, jotta saataisiin taattua tasa-arvoista ja yhdenvertaista kohtelua kaikille, seksuaali-identiteetistään riippumatta (Kemppainen, Keränen, Korpi, Pohjola, Rainoa 2021).

Myös meidän kokemuksemme mukaan ammattilaisilla ei ole tarpeeksi tietoa tai taitoa kohdata seksuaalivähemmistön edustajia kunnioittavasti ja arvostavasti. Uusia käsitteitä syntyy tiheään ja niiden merkitykset elävät. Ammattilaisille ei ole riittävästi tarjolla koulutuksia, joissa näitä asioita opeteltaisiin ja käsiteltäisiin tarpeeksi selkeästi ja perusteellisesti. Työntekijöiden omat ennakkosenteet ja uskonnolliset perusteet vaikuttavat kohtaamisiin nuorten seksuaalivähemmistön edustajien kanssa. Tiedon lisääminen sosiaalialan ammattilaisille karistaa myös ennakkoluuloja ja auttaa heitä ymmärtämään paremmin erilaisiin seksuaalivähemmistöihin kuuluvia henkilöitä.

Hästbacka & Siren (2017), ovat tutkineet mielenterveyspalveluja ja heidän mukaansa ammattilaisten työkäytännöissä on paljon vaihtelua. Vaikuttaa siltä, että yhdenvertaisen kohtelun esteenä on ymmärtämättömyys, tai seksuaalivähemmistöön kuuluvista ihmisistä ei ole tarpeeksi tietoa ja osaamista. Tahattomat asenteet myöskin vaikuttavat ammattilaisten työskentelyyn seksuaalivähemmistöön kuuluvien ihmisten kanssa. Palveluiden yhdenvertaistaminen tarvitsee ammattilaisten koulutusta seksuaalivähemmistöön kuuluvien teemojen avulla (Päihdelinkki.fi).

2 OPINNÄYTETYÖN TIETOPERUSTA

Seksuaalivähemmistöön kuuluviin nuoriin liittyvän käsitteistön avaaminen oppaaseen oli opinnäytetyömme keskiössä. Sekä seksuaalisen suuntautumisen merkityksen avaaminen ammattihenkilöstölle. On tärkeää, ettemme puhu nuorten erilaisuudesta vaan moninaisuudesta ja suvaitsevaisuuden sijaan yhdenvertaisuudesta, kuten seta-järjestön oppaassa oppilashuollolle kerrotaan. Sana erilaisuus kuvaa poikkeavuutta normista, kun taas termi moninaisuus on hyväksyvämpi. Sana suvaitsevaisuus kuvastaa, kuin joku antaisi luvan olla erilainen, tarkoitus on, että kaikki ovat samanarvoisia. (Taivaloja, 2016). Opas on kokonaisuus, jossa käsitellään opastettava asia. Sen tuli olla looginen ja helposti ymmärrettävä. On kiinnitettävä huomiota sen rakenteeseen, lauserakenteesta kappaleen rakenteeseen. Jos opas on rakenteeltaan huono ja epälooginen on se myös vaikeaselkoinen, eikä siitä ole hyötyä käyttäjälle (Paakkunainen, 2021). Keskityimme oppaassa seksuaalivähemmistön käsitteistöön. Oppaassa avattiin ne yleisimmin käytössä olevat käsitteet, joita seksuaalivähemmistön edustajat käyttävät.

Opinnäytteemme tietoperustana oli seksuaalivähemmistöön kuuluvat nuoret. Opetusalan ammattilaisilla tarkoitamme opetustehtävissä toimivia henkilöitä, koulukuraattoreita, psykologeja sekä kouluterveydenhoitajia. Sosiaalialan ammattilaisia ovat, sosiaaliohjaajat, perhetyöntekijät ja perhekodin ohjaajat. Sosiaali- ja perhepalveluiden ammattilaisilla tarkoitetaan henkilöitä, jotka ovat sosiaalialan ammattilaisia. He tuottavat lakisääteisiä palveluita ihmisten erilaisiin tuen tarpeisiin. Kuten esimerkiksi lapsen tasapainoisen kehityksen tukemiseen, päihde ja mielenterveyden haasteista selviämisen tukemiseen ja tietysti erityislasten ja perheiden palvelut (stm.)

Esimerkiksi seksuaalineuvojat ja seksuaaliterapeutit ovat seksuaalialan ammattilaisia. Heiltä voi hakea keskusteluapua seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa. Seksuaaliterapiassa voidaan käydä yksin tai kumppanin kanssa. Syitä hakeutua vastaanotolle ovat esimerkiksi seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuolen pohtiminen. Seksuaalineuvonta on lyhytkestoista neuvontaa seksuaalisuuteen ja seksuaaliseen hyvinvointiin liittyen (Mielen hyvinvointi palvelut).

Seta-järjestöllä on hyvin laajalti tietoa nettisivuillaan ja oppaissaan, joita käytimme työmme tukena. Seksuaalisuus mielletään usein samaksi kuin seksikäyttäytyminen, jota se ei kuitenkaan ole. Eikä ihmisen sukupuoli ole jalkojen välissä, vaan hänen korviensa välissä (Taivaloja 2016,). Tämän ajatuksen tuominen sosiaalialan henkilöstön tietoisuuteen ja käytäntöön ottoon oli työmme ydinasia. Seksuaalisuus oli yksi työmme keskeinen käsite.

Mitä se seksuaalisuus sitten on? Seksuaalisuus on ihmisen ominaisuus, joka kehittyy hitaasti ja yksilöllisesti ihmisessä ihan pienestä lapsesta aikuisuuteen saakka. Seksuaalisuus on osin pysyvää ja osin kehittyvää. Se on järjen, tunteen ja biologian yhteinen kokonaisuus. Se ei ole pelkästään biologinen ilmiö ja teko, vaan lähinnä sisäinen prosessi. Se on tunteita, toiveita ja valmiuksien kehittymistä. Lasten ja nuorten kohdalla seksuaalisuus kehittyy koko ajan, ja tiedon ymmärtämisen myötä syvenee. Seksuaalisuuden kehittyminen alkaa jo noin 2-vuoden iässä, kun huomataan että ihmisiä on kahden eri sukupuolen edustajia. Se jatkuu pikkuhiljaa siitä iän ja ymmärryksen kehittyessä etenemään aina seksuaaliseen käyttäytymiseen saakka (Jämsä 2008, 30).

Seta.fi sivulla käydään myös läpi seksuaalisen suuntautumisen moninaisuutta. Ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus tarkoittaa myös sitä, että on moni nimiä ja nimityksiä eri seksuaalisuuden muodoille. Tämä listaus on myös pitkä ja se muuttuu koko ajan, ja sitä päivitetään usein. (viitattu 28.3.2022) Seksuaalivähemmistö käsite tarkoittaa sitä, kun henkilön seksuaalinen suuntautuminen poikkeaa heteroseksuaaleista. Seksuaalisella suuntautumisella tarkoitetaan kiinnostusta toisesta ihmisestä, joka on muutakin kuin seksuaalista kiinnostusta. Se sisältää romanttista, emotionaalista sekä seksuaalista kiinnostusta toisista henkilöistä. Myöskin tunne-elämän kiinnostusta toiseen ihmiseen. Jokaisella meistä on oma seksuaalinen suuntautuminen (Jämsä 2008).

Pitkä ja ankara Suomen seksuaalihistoria määritti, että oli rangaistavaa kuulua seksuaalivähemmistöön. Tämä on muokannut ihmisjoukolla käsityksiä ja ajatuksia siitä, että kuuluminen seksuaalivähemmistöön on yhä väärin ja rangaistavaa. Tämän lakimuutoksen vuoksi, jossa rangaistus on poistettu, on kuitenkin kohtelu edelleen ollut epäkunnioittavaa, ja syrjimistä nähdään paljon. Suurella osalla ihmisistä ei ole tietoa seksuaalivähemmistön asioista, ja osa ihmistä perustaa ajatuksensa ja käsityksensä edelleen vanhan lain mukaan. Tässä käsillä olevassa opinnäytetyössä haluttiin korostaa positiivisuutta, sillä sosiaali- ja opetusalan ammattilaiset kohtaavat melkein päivittäin työssään nuoria, jotka painiskelevat oman seksuaali-identiteettinsä kanssa. Opas ja kaikki siihen kuuluva materiaali esitellään hyväksyvän tiedonannin työvälineenä. Oppaalla haluttiin lisätä ammattilaisille avarakatseisuutta ja suvaitsevaisuutta

seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Oppaamme tarkoituksena oli avustaa ammattilaista kohtaamaan nuoria, joka tarvitsevat tukea oman identiteettinsä löytämiseen, ja siihen kuuluvissa kasvukivuissa. Tavoitteena on saada myös ammattilaiset ajattelemaan asiaa hyväksyvästi ilman ennakkokäsitteitä, antamaan tietoa ja ottamaan sitä vastaan uudesta hyväksyvästä näkökulmasta.

Nuoren yleisimmät ongelmat, kuten itsetuhoisuus, syrjäytyneisyys ja päihdeongelmat voivat juontaa juurensa oman seksuaalisen identiteettinsä etsimiseen tai häpeämiseen. Päihdelinkin kansainvälisen tutkimuksen mukaan seksuaalivähemmistöön kuuluvan nuoren päihteidenkäyttö onkin yleisempää kuin heteronuoren. Seksuaalivähemmistöjen runsas alkoholinkäyttö mielletään yleensä kohtaamispaikkoihin, joissa käytetään alkoholia. Homobaarit ovat yhteisössä turvallisia paikkoja, jossa alkoholin nauttimisella koetaan saavan rohkeutta aloitteiden tekoon ja kontaktin hakemiseen. Suhteellisen uusi ilmiö on myös chemsex, missä etenkin miesten välisen seksin aikana käytetään huumeita. Chemsex-raportin positiiviset Ry:n seksiPertti kyselyn, (2017) mukaan kaksi kolmesta oli käyttänyt joitain päihteitä seksitilanteessa viimeisen vuoden aikana. Yleisempiä tässä kyselyssä olivat alkoholi ja viihdekäytössä yleinen huume poppers. Huumeita oli käyttänyt 13% vastaajista. Päihteiden käyttö koskee kaikkia ikäluokkia seksuaalivähemmistöissä. Hoitoon kuitenkin hakeudutaan erittäin myöhäisellä vaiheella, tai ei ollenkaan, sillä seksuaalivähemmistön edustajat pelkäävät heidän epäasiallista kohteluaan tai syrjintää (Päihdelinkki.fi).

Mielenterveyspalveluita tutkineet Hästbackan & Sirenin (2017) mukaan, ammattilaisten kohtelussa ja tietämyksessä on paljon vaihtelua. Suurin osa yhdenvertaisuuden edistämisen esteistä liittyvät tahattomiin asenteisiin ja tiedon puutteisiin. Palveluiden yhdenvertaistaminen edellyttäisi sitä, että seksuaalivähemmistöjen ymmärtämiseen sovellettuja koulutuksia järjestettäisiin alan ammattilaisille. Tällä opinnäytteellä voitaneen arvioida olevan merkitystä asiakkaan näkökulmasta, sillä tietoa ja osaamista kohdata seksuaalivähemmistöön tarvitaan. Vanhentunutta tietoa täytyisi päivittää, sillä käsitteistö muuttuu tutkimusten tuoman tiedon pohjalta. Haastatteluissamme nousi esille myös, että tietoa ei kaikilla sosiaalialan työntekijöillä ole riittävästi. Ammattiryhmissä on paljon puuttuvaa tietoa ja ohjeistusta kohdata seksuaalivähemmistöön kuuluva nuori. Puutuva tieto ja median antaman vaikutus lisäävät epähyväksyntää. Nuori asiakas saa parhaimmillaan laadukasta tukea, tietoa ja ymmärrystä ammattilaiselta. Opinnäytteemme avulla ammattilaiset saavat käyttöönsä materiaalia, jota he voivat nuorille jakaa ja samalla rohkaista heitä olemaan omia itsejään (Päihdelinkki.fi).

2.1 Seksuaalivähemmistöön kuuluvat nuoret

Seksuaalisella suuntautumisella tarkoitetaan sitä, kehen ihminen ihastuu, rakastuu, tai tuntee emotionaalista tai seksuaalista vetovoimaa. Tunteiden kohde ja oma sukupuoli määrittää sitä, millainen on seksuaalinen suuntautuminen. Oman seksuaalisen suuntautumisen voi hahmottaa jo lapsena, mutta osa tunnistaa sen vasta keski-ikässä tai senioreina. Seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus on käsite, jolla viitataan kaikkiin erilaisiin suuntautumisiin, mitä ihmisellä on. Seksuaalivähemmistöistä puhuttaessa voidaan käyttää lyhennettä, Hlb (Homot, lesbot, biseksuaalit). Seksuaalista suuntautumista kutsutaan heterosuhteeksi, jos henkilö tuntee vastakkaiseen sukupuoleen kiintymystä. Mies naiseen, tai nainen mieheen. Kun taas puhutaan seksuaalivähemmistöistä, samaa sukupuolta oleva henkilö tuntee vetovoimaa samaa sukupuolta olevaan, ja käytetään termiä homous. Miestä, joka on kiinnostunut miehistä, kutsutaan homoksi, ja naista, joka on kiinnostunut naisista, kutsutaan lesboksi. Homo termiä voi kuitenkin käyttää sukupuolesta riippumatta ja nainen, joka on kiinnostunut naisista, voi määrittää myös itsensä homoksi (Seta.fi 2019.)

Kaikilla ihmisillä on oikeus tulla kohdelluksi yhdenvertaisesti, riippumatta siitä mihin kansallisuuteen, uskontoon, kieleen, etniseen alkuperään, seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin hän kuuluu. Syrjinnästä on kyse silloin, kun henkilöä ei kohdella yhdenvertaisesti samassa asemassa oleviin nähden, tai hänen ihmisoikeuksiaan loukataan hänen yksilöllisten ominaisuuksiensa tähden. Seksuaalivähemmistön edustajat, homot, lesbot, biseksuaalit, transihmiset ja intersukupuoliset saavat kokea syrjintää jatkuvasti. Tätä tapahtuu esimerkiksi koulutuksissa, työelämässä, asumisessa tai terveydenhuollossa. Ihmiset ympäri maailmaa saavat kokea syrjintää, sen vuoksi keitä he ovat, ja keitä he rakastavat. Ihmisiä syrjitään, vangitaan, pahoinpidellään, ja jopa tapetaan seksuaalisen suuntautumisen, sukupuoli-identiteetin, tai sukupuolen ilmaisunsa vuoksi. Vuonna 2019 Amnesty International, joka vastustaa syrjintää dokumentoi, kuinka Etelä-Koreassa homo- ja trans-sotilaat kohtaavat väkivaltaa, syrjintää ja pahoinpitelyä. Suomessa sukupuolivähemmistöjen syrjinnästä on esimerkkinä olemassa oleva, ja ihmisoikeuksia loukkaava translaki. Suomessa käytössä olevassa translaissa määritellään esimerkiksi, että sukupuoltaan korjaavan tulee olla täysi-ikäinen, sekä lääketieteellisiä tutkimuksia ja osoitusta siitä, että elää vastakkaisen sukupuolen sukupuoliroolissa.

Translaissa nousee esille myös, sukupuolensa korjaamista haluavan henkilön tulee tehdä sterilisaatio tai hän on jostain muusta syystä lisääntymiskyvytön (Iina, Lindeman).

Yhdenvertaisuuslaissa kielletään syrjintä seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Seksuaalivähemmistöjä kohdataan tänä päivänä myönteisemmin, mutta syrjintä ei kuitenkaan ole loppunut. Kansalaisjärjestöt ja kansalaisten aktiivisuus ovat olleet erittäin myönteinen ja merkittävä muutosvoima seksuaalivähemmistön edustajia kohtaan. Tasa-arvoinen avioliittolaki ja äitiyslain säätäminen kansalaisaloitteesta ovat merkittäviä esimerkkejä tästä toiminnasta. Lainsäädännön puutteiden korjaaminen ei kuitenkaan automaattisesti vähennä syrjintää ja varmista yhdenvertaisuutta. Syrjintää tapahtuu paljon toisten ihmisten toimesta arkisessa elämässä. Seksuaalivähemmistön edustajat kohtaavat paljon syrjintää eri elämänalueille. Esimerkiksi maistraatissa ei suostuta vihkimään samaa sukupuolta olevaa paria, tai koulussa kiusataan oppilasta, joka kuuluu seksuaalivähemmistön edustajiin. Seksuaalivähemmistön edustaja saa usein kuulla loukkaavia vitsejä tai herjoja koulu -ja työmaailmassa. Asuntoa ei aina vuokrata samaa sukupuolta oleville. Häirinnän kokemukset ovat yleisiä Suomessa, niin kuin muuallakin Euroopassa. Tutkimukset osoittavat myös, että pelko syrjinnästä ja häirinnästä vaikuttavat seksuaalivähemmistön edustajien hakeutumiseen tarvitsemiinsa palvelujen pariin. Palveluiden puutoksellinen yhdenvertainen kohtelu, onkin usein todettu tahattomaksi, vähäisen tiedon saantiin ja ymmärtämättömyyteen. Tästä suurin osa johtuu meidän yhteiskuntamme hetero sukupuoli- ja suhde normeista. Suurin osa normeista aiheuttavat syrjintää ja ulossulkemista. Esimerkiksi yhteiskuntamme olettaa, että puolison on oltava eri sukupuolta. Tämä normien tiedostaminen, edesauttaa yhdenvertaisuutta.

Syrjinnän merkittävä ongelma on aliraportointi. Viranomaistilaistoista jää paljon piiloon tietoja, seksuaalivähemmistön edustajiin kohdistuvasta syrjinnästä. Kun tietoa ei syrjinnästä tule, yksilö ei pääse oikeuksiinsa, eikä syrjintään voida puuttua kohdennetuilla toimenpiteillä. Pahimmassa tapauksessa syrjintä jatkuu, kun siihen ei puututa. Kun kohdehenkilö ei ilmoita syrjinnästä, siitä ei saada ilmiönä tilastollista ja laadullista tietoa. Tällöin myös yhteiskunnallinen kehitys voi jäädä pimentoon. Tämä johtaa siihen, että toimenpiteet ovat reaktiivisia, ennaltaehkäisevän sijaan (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2022.)

2.2 Yhdenvertaisuus lain määrittelemänä

Suomessa meillä on perustuslaki, joka on kaiken lainsäädännön ja julkisen vallan käytön perusta. Tämä laki määrää, että kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Tämä tarkoittaa sitä, että ketään ei saa asettaa eri asemaan hänen sukupuolensa, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muuhun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslaki turvaa ihmisen perusoikeudet. Muita perustuslakeja täydentäviä lakeja ovat Yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, työlainsäädäntö ja rikoslaki.

Yhdenvertaisuuslain mukaan kaikkien viranomaisten ja eri koulutusten järjestäjien täytyy omalla toiminnallaan edistää yhdenvertaisuutta. Heidän täytyy ottaa yhdenvertaisuus huomioon kaikessa toiminnassaan. Laki myös velvoittaa heitä tekemään yhdenvertaisuus suunnitelman. Suunnitelmaan tulee kirjata kaikki toimet, joilla he edistävät yhdenvertaisuutta. Myös kaikkien muidenkin viranomaisten täytyy edistää tasa-arvoa sekä yhdenvertaisuutta laajasti. Ei riitä, että suunnitelmat on tehty lain vaatimalla tavalla, vaan niiden täytyy olla toimivia myös käytännössä. Usein käy niin, etteivät työntekijät edes tiedä suunnitelmien sisällöstä, suunnitelmien toimet eivät ole riittävän konkreettisia tai suunnitelmien seuranta ei ole riittävää. On hyvin tärkeää, että jokainen palveluntarjoaja miettii ja pohtii omaa toimintaansa suunnitelmien ulkopuolella ja osaa huomioida työssään seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden.

Yhdenvertaisuuden saavuttamisessa on paljon haasteita. Haasteita ovat esimerkiksi seksuaalivähemmistöistä käytettävien termien muuttuminen sekä ihmisten ennakkoluulot seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Haasteet liittyvät usein yhteiskunnan rakenteisiin, lainsäädäntöihin sekä palveluihin. Nämä ovat haasteita, joihin eri viranomaiset törmäävät lähes päivittäin ja jotka heidän täytyy tunnistaa. Näitä asioita mittaa sateenkaarijärjestöjen eurooppalainen kattojärjestö ILGA-Eurooppa. Vaikka Suomessa asiat yhdenvertaisuus ja syrjintään liittyvät asiat ovat Euroopan viidenneksi parhaimmalla sijalla, on meilläkin asioiden suhteen paljon parannettavaa. Nämä parannukset koskevat esimerkiksi niin sanotun translain kokonaisuudistusta, intersukupuolisten lasten kosmeettisiin leikkauksiin liittyvää kieltämistä sekä hlbt-ihmisten kansallista oikeustoimintaohjelman luomista.

Pelkästään lainsäädännöllisten asioiden korjaaminen ei kuitenkaan korjaa syrjintää ja tarkoita automaattisesti yhdenvertaista kohtelua. Arjessa tapahtuva syrjintää ja epäasiallista kohtelua tapahtuu joka puolella. Onkin tärkeää, että seksuaalivähemmistöihin kuuluvia nuoria kohtaavat ammattilaiset omaavat riittävästi tietotaitoa. Hästbackan ja Sirenin (2017) mukaan, “suurin osa yhdenvertaisuuden edistämisen esteistä vaikuttaisi liittyvän tahattomiin asenteisiin, tietojen puutteeseen tai ymmärtämättömyyteen”. Meillä on suhdenormit sekä sukupuoliin liittyvät normit hyvin syvälle juurrutettu ja niitä on hyvin vaikea saada muutettua. Me emme aina välttämättä edes tunnista niitä. Syrjintää tapahtuu siis usein myös huomaamattamme. Viranomaisien tai ammattilaisten omat mielipiteet tai vakaumukset eivät saa vaikuttaa heidän toimintaansa, jos ne ovat ristiriidassa ohjaavien asiakirjojen kanssa. Sosiaalialan ammattietiikka edellyttää, että ammattilaiset välittävät tiedon loukkaavasta käytöksestä eteenpäin, jos he kohtaavat työssään kohtuuttomia tilanteita ja syrjivää käytöstä.

Viranomaiset ja ammattilaiset voivat edistää yhdenvertaisuutta omassa toiminnassaan ihan arkitasolla. Heidän on tärkeää muistaa jokaisen itsemääräämisoikeus. Jokaisella on oikeus olla määrittämättä itseään ja sukupuoltaan. Se ettei oleteta mitään, on hyvin tärkeää, sillä se kunnioittaa asiakasta ja antaa asiakkaalle mahdollisuuden määrittää itse itsensä, jos hän niin haluaa. Kuunteleminen ja avointen kysymysten esittäminen on erityisen tärkeää. On tärkeää myös kuunnella tarkasti, mitä asiakas sinulle kertoo. Asiakasta tulee myös puhutella sillä nimellä, jolla hän haluaa itseään kutsuttavan. On muistettava myös se, että perheitä on monenlaisia, eikä niidenkään suhteen ei voi olettaa mitään. Oikeiden termien käyttäminen on kunnioittavaa ja tärkeää. Välttämällä loukkaavien termien käyttöä luodaan seksuaalivähemmistöön kuuluville nuorille turvallinen ja hyväksyty olo. Esimerkiksi homo- tai lesbopareista voi puhua kohteliaammin nais ja mies pareina. Näitä termejä käytettäessä ei korosteta ihmisen seksuaalisuutta. Kaikissa kohtaamisissa on hyvä muistaa käyttää sukupuolineutraaleja termejä eikä pelkkää oletusta. Tämä edistää asiakkaan ja ammattilaisen yhteistyötä ja luottamuksen syntymistä. Yhtä tärkeää on lomakkeita tehdessä muistaa sukupuolen moninaisuus ja itsemääräämisoikeus, sekä oman sukupuolen julkistaminen. Olisi tärkeää, että tällaisista lomakkeista jätettäisiin sukupuoli kysymättä, tai niissä olisi useampi vaihtoehto, kun mies ja nainen. Muun sukupuolinen ja en halua määrittää on tärkeitä vastausvaihtoehtoja sukupuolivähemmistön edustajille.

Jokainen käyttää sosiaali- ja terveystalvueluita elämänsä aikana. Näiden alojen ammattilaisten on erityisen tärkeää työssään huomioida seksuaalivähemmistöön kuuluvat nuoret. Onkin tärkeää työssään

muistaa aina, kuinka itse voi edistää yhdenvertaisuutta koko ihmisen elinkaaren läpi. Asiakkaita kohdattaessa on tärkeää miettiä mitkä asiat ovat tarpeellisia tietää, että palvelun kannalta. On tärkeää ammattilaisen muistaa, ettei asiakkaan seksuaalinen suuntautumien useinkaan liity hänen tarvitsemaansa palveluun lainkaan. Eikä se saa vaikuttaa hänelle oikeutettuun palveluun. On tärkeää tiedostaa, milloin asialla on merkitystä palvelun kannalta (Finlex.)

2.2.1 Seksuaalioikeudet ovat ihmisoikeuksia

Seksuaalioikeudet ovat ihmisoikeuksia. Ne käsittelevät hyvin laajasti seksuaalisuutta ja niihin liittyviä oikeuksia. Seksuaalioikeuksilla tarkoitetaan yksilöiden oikeuksia päättää omaan seksuaalisuuteensa liittyvistä asioista vastuullisesti ja tietoisesti. Ihmisen tasapainoinen elämä vaatii hänen seksuaalioikeuksiensa toteutumista. Ihmisen itsemääräämisoikeus ei toteudu ilman seksuaalioikeuksia. Oikeuksien perustana ovat vapaus, tasa-arvo, yksityisyys sekä ihmisarvo. Seksuaalioikeudet koskevat meistä jokaista. Meidän jokaisen velvollisuus ja oikeus on kunnioittaa toisen seksuaalioikeuksia.

Seksuaalioikeudet määritellään seuraavalla tavalla:

Jokaisella ihmisellä on oikeus omaan seksuaalisuuteen. Meillä jokaisella on oikeus kokea seksuaalista halua, fantasioida haluamiamme asioita ja kokea seksuaalista nautintoa. Meillä jokaisella on oikeus määrittellä ja ilmaista oma seksuaalinen suuntautumistemme ja sukupuolemmme haluamallamme tavalla.

Jokaisella ihmisellä on oikeus saada tietoa seksuaalisuudesta, seksuaalioikeuksia kunnioittaen. Ilman riittävää ja oikeanlaista tietoa seksuaalisuudesta emme voi tehdä itsenäisiä ja vastuullisia päätöksiä oman vapautemme mukaan. Myös nuorilla on oikeus vaatia seksuaalikasvatusta ja sanoa oma mielipiteensä asioihin ja päätöksiin, jotka vaikuttavat hänen seksuaalisuuteensa.

Meillä jokaisella on oikeus suojella itseämme ja tulla suojelluksi. Meillä kaikilla on oikeus fyysiseen koskemattomuuteen, kukaan ei saa koskea toista ilman lupaa. Meitä täytyy suojella seksuaaliselta väkivallalta sekä seksuaalisuuteen liittyvältä väkivallalta. Meillä jokaisella on oikeus kieltäytyä seksistä ja seksuaaliselta toiminnasta aina niin halutessamme. Meillä jokaisella on oikeus käyttää raskauden

ehkäisy menetelmiä. Kohdatessamme seksuaaliväkivaltaa tai sen uhkaa meillä on oikeus saada apua ja tukea. Yhteiskunnalla ja lainsäädännöllä on olennainen rooli suojelun varmistajana.

Meillä on oikeus seksuaaliterveyspalveluihin. Seksuaaliterveyspalveluiden on oltava turvalliset ja yhdenvertaiset meille jokaiselle. Palveluiden tulee olla luotettavia ja luottamuksellisia joka paikassa. Jokaisella on oikeus saada ehkäisy ja ehkäisyneuvontaa asuinpaikastaan riippumatta. Seksuaalitauteihin tulee saada hoitoa ja raskaudenkeskeytys tarvittaessa.

Meillä on oikeus näkyä, myös nuorilla ja seksuaalivähemmistöön kuuluvilla henkilöillä. Oikeus tulla kuulluksi sekä oikeus ilmaista oma mielipide. Kaikilla on oikeus olla turvassa syrjinnältä omaa seksuaalista suuntautumistaan kohtaa tai sukupuolestaan riippumatta. Samalla meillä jokaisella on oikeus myös yksityisyyteen. Oikeus päättää omasta seksuaalisuudesta ja siitä haluammeko tuoda sen julki. Jokaisella on oikeus päättää itse julkisuudessa jaettujen kuvien ulkoasu (Väestöliitto.fi, 2022.)

2.2.2 Perheiden moninaisuus

Lasten psykiatri Juha Jämsän (2008,36) mukaan perheillä on moninaisia rakenteita ja niihin syntyy, sekä tulee lapsia usein eri tavoin. Osa tulee vanhemmiksi synnyttämällä lapsen, toisille lapsen synnyttää puoliso tai ystävä. Osa perheistä koostuu useammasta vanhemmasta ja he sopivat kaikki yhdessä lapsen kasvattamisesta. Kahden naisen perheiden lapsen biologinen isä jää usein tuntemattomaksi, sillä usein naisparit käyttävät tuntematonta sukusolun luovuttajaa. Hedelmöittäminen tapahtuu tällaisissa tilanteissa hedelmöityshoito klinikalla. Joillain naisparien kodeissa asuvilla lapsilla on kuitenkin yksi tai useampi isä. Isien rooli tällaisissa perheissä vaihtelee perheittäin. Perhekohtaisesti jokainen sopii mikä on isän rooli lapsen elämässä, kuinka paljon hän viettää heidän kanssaan aikaa tai viettääkö lainkaan. Kahden miehen perheessä lasten äiti osallistuu lapsen elämään myös vaihtelevasti kuten naisparien perheissäkin. Transihmisten perheissä lapset ovat saattaneet syntyä molemman vanhemman sukusoluista, samoin kuin heteromuotoisissa perheissäkin. (Jämsä 2008, 36.)

Jämsän (2008,37) mukaan myös uusia lapsia tulee perheisiin uusperheellistymisen myötä. Tämä tarkoittaa sitä, että pariskunnan toisella osapuolella on edellisen kumppanin kanssa syntynyt biologinen lapsi. Sateenkaariperheet voivat toimia myös tuki- ja sijaisperheinä huostaan otetuille lapsille. Vanhemmuus voidaan myös jakaa, kuten niissä perheissä, joissa isä tai äiti toimii etävanhempana. (Jämsä 2008, 37.)

3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE, TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TOTEUTUS

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli auttaa ammattilaisia ymmärtämään paremmin erilaisia seksuaalivähemmistönuoria, ja opettaa oikeanlaista työskentelyä heidän kanssaan. Tätä varten teimme oppaan. Teimme opinnäytetyömme positiivisessa valossa, ja toimimme ammattilaisten käyttöön myönteisen käytännön oppaan, jota ammattilaiset voivat hyödyntää omassa työssään. Opinnäytteessämme käsitelimme myös sitä, miten saadaan sosiaali- ja opetusalan ammattilaisille oikeanlaista tietoa ja suvaitsevaisuutta seksuaalivähemmistöön kuuluvien nuorten kanssa työskentelyyn, ja kohtaamisiin. Lisäksi tavoitteena oli auttaa sosiaalialan ammattilaisia luomaan omalla työskentelyllään ja hyväksyvällä asenteellaan seksuaalivähemmistöön kuuluvalle nuorelle turvallinen olo, sosiaali- ja opetusalan ammattilaisen kohdatessa, ja näin ollen tuntee tulla hyväksytyksi yhteiskunnassa, omana itsenään.

Opinnäytetyömme avulla voimme mahdollisesti madaltaa seksuaalivähemmistöön kuuluvien nuorten hakeutumista ammattilaisten palveluihin, jossa nuori saa apua syrjäytymiseen, itsetuhoisuuteen ja päihdeongelmiin. Oppaan avulla toimimme esille myös faktatietoa hyväksyttävässä näkökulmassa seksuaalivähemmistöön kuuluvilta nuorilta itseltään. Tämä edellä mainittu myönteinen suhtautuminen ja avarakatseisuus haluttiin tuoda esille haastatteleamalla opinnäytteemme tausta-aineistoksi seksuaalivähemmistöön kuuluvia ihmisiä. He kertoivat, kuinka hyväksymällä itsensä voivat myös toiset ihmiset hyväksyä heidät. Taustatietona käyttämiemme haastattelujen avulla toimimme esille myös seksuaalialan ammattilaisten näkemyksiä. Samalla voimme auttaa sosiaali- ja opetusalan ammattilaisia kohtaamaan seksuaalivähemmistöön kuuluva nuori, niin ettei nuoren tarvitse hävetä tai tuntee syyllisyyttä omasta seksuaali-identiteetistään. Jaamme oppaamme mahdollisimman laajalle ammattilaisten keskuudessa. Tutkimustehtävämme on selvittää, millaisia asioita ammattilaisen on hyvä tietää ja tärkeä huomioida kohdatessaan kunnioittavasti seksuaalivähemmistöön kuuluva nuori.

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntaus, ja siinä pyritään ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti (Tuomivaara2019). Opinnäytetyössämme hyödynsimme laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Käytimme sekä teoreettista että empiiristä eli kokemusperäistä menetelmää opinnäytteessämme. Empiirinen tutkimus perustuu kokemukseen tutkimuskohteesta (Jyväskylän yliopisto). Myös omaa työkokemustamme nuorten parissa pystymme hyödyntämään

käytäntötutkimuksessamme. Oman jo olemassa oleva tiedon ja kokemuksen avulla pystymme kohtaamaan haastateltavamme ymmärtävästi ja arvostavasti.

Tausta aineiston hankkimista varten olemme haastatelleet seksuaalivähemmistöön kuuluvia henkilöitä ja ammattilaisia. Nuoret ja heidän hyvinvointinsa, ovat olleet lähellä sydäntämme ja koemme sen tärkeäksi asiaksi. Haastattelujen avulla saimme lisättyä ymmärrystä ja tietoa. Opinnäytetyö tehtiin selittävällä työtavalla, ja kaiken materiaalin avulla edistämme sekä seksuaalivähemmistö nuoren että työntekijöiden omaa oppimista.

3.1 Aineistokeruu ja analyysi

Haastattelumenetelmä on yksi suosituimpia tiedonkeruutapoja. Haastattelussa tutkija ja haastateltava keskustelevat asiasta, joko strukturoidusti tai laxeasti aiheista, jotka kuuluvat tutkimukseen. Tutkimushaastattelun selkeä päämäärä on saada tutkimustehtävä suoritettua. Haastattelua käytetään siis tutkimusaineistona, jota on tarkoitus analysoida ja tulkita, tieteellisen tutkimuksen hyväksi. Haastattelun idea on, että parempi kysyä ihmiseltä suoraan hänen elämästään, ja näin ollen saada vastauksia. Haastattelussakin on myös ongelmapuolensa. Etenkin jos haastatteluihin suhtaudutaan realistisesti. Siksi täytyykin muistaa, että haastattelija ja haastateltava voivat antaa virhelähteitä, eikä välttämättä puhuta asioista, niin kuin ne todella ovat. Laadullisen tutkimuksen haastattelumetodia käyttäessä, on puhuttu virheellisesti “syvällisestä haastattelusta”, etenkin määrällistä tai numeerista tutkimusta kohtaan. Tässä kohtaa luodaan helposti virheellinen oletamus, että “syvällinen keskustelu”, on syvällisemmin tehty tutkimus, kuin esimerkiksi muihin kvantitatiivisiin tutkimuksiin tehty. Haastattelun avulla saadaan kerättyä monipuolista ja perusteellista tietoa, missä haastateltavan puhe voidaan sijoittaa laajempaan kontekstiin tai asiansyhteyksiin (KvaliMOTV).

Opinnäytteessämme käytimme haastattelua yhtenä menetelmänä tausta-aineiston hankkimiseen. Seksuaalivähemmistön edustajan haastattelun tavoitteena oli saada tutkimukseen positiivisuutta ja erilaista ja aiheeseen sopivaa näkökulmaa. Haastattelu oli tarkoitus toteuttaa niin, että seksuaalivähemmistöön kuuluvien henkilöiden ajatuksista voidaan puhua yhdenvertaisesti ja

kunnioittavasti. Hästbackan & Sirenin (2017), tutkimuksen mukaan tiedostetaan, että tiedon määrä seksuaalivähemmistöistä ja seksuaalisuuteen liittyvistä termeistä vaihtelee ammattilaisten keskuudessa suuresti. Tällä hetkellä on suurimmaksi osaksi ammattilaisen itsensä vastuulla, paljonko hänellä on tietoa seksuaalivähemmistöistä, ja se tuo huomattavia eroja eri henkilöiden välille. Haastatteluista saaduilla tiedoilla on pyrkimys lisätä suvaitsevaisuutta sekä ymmärrystä sosiaali- ja opetusalan henkilöstölle, siitä miten kohdata seksuaalivähemmistöön kuuluva nuori.

Haastattelututkimuksessa haastateltavien vastaukset eivät välttämättä ole todenmukaisia, vaan heidän omia mielipiteitään sekä kokemuksia. Tämä huomioidaan analysoidessa ja tulkinnassa. Haastatteluista saadut vastaukset litteroimme eli puhtaaksi kirjoitimme tallenteesta. Pyrimme saamaan osan haastattelun vastauksista kirjallisena, jotta voimme kirjata ne sanasta sanaan opinnäytteeseemme. Analysoimme haastatteluista saamamme tiedon sisällönanalyysinä. Sisällönanalyysissä keskitytään siihen, mistä aiheista, asioista, sekä teemoista aineisto kertoo. Sisältöanalyysiä voi käyttää, juuri kirjoitettujen tekstien, nauhoitetun materiaalin sekä haastattelujen analysoimiseen. Teimme osan haastatteluista nauhoitteena ja osan saamme kirjallisena (Vuori,2022).

Oppaamme sanaston kokoamiseen käytimme seta-järjestön sivulla olevaa käsitteistöä. Huomioimme myös niin seksuaalivähemmistöön kuuluvien nuorten, kun ammattilaistenkin haastatteluissa nousevia käsitteitä oppaassa. Käsitteet ja sanat muuttuvat sekä elävät koko ajan, mutta perussanasto, ja käsitteiden merkitys pysyy kutakuinkin samana.

Opinnäytetyön kohderyhmänä oli sosiaali- ja opetusalan ammattilaiset, jotka työskentelevät nuorten parissa. Tällä opinnäytetyöllä oli tarkoitus saada ammattilaisille fakta tietoa seksuaalivähemmistöistä, jota he voivat käyttää materiaalina omassa työssään nuorten kanssa. Opinnäytetyössämme käytimme tutkittua kirjallisuutta ja luotettavia nettilähteitä. Tässä opinnäytteessä oli myös haluttu laajentaa opinnäytetyömme luotettavuutta seksuaalivähemmistöjen edustajien kautta, ja oli lähdetty työstämään haastatteluja. Haastattelutilanteet sovittiin etukäteen, ja haastattelukysymykset lähetettiin haastateltaville, ja ne käytiin läpi ennen haastattelua tai nauhoitusta. Opinnäytetyön sopimuksen oikeudet näihin haastattelutilanteisiin sovittiin ja käytiin läpi ennen haastattelua, haastateltavan kanssa. Haastattelimme kahta seksuaalivähemmistön edustajaa ja kahta henkilöä, jotka ovat seksuaalialan ja sosiaalialan ammattilaista.

3.2 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Etiikan moraalisenä näkökulmana on olla osa arkista elämää. Etikka on mukana silloin, kun ihminen miettii ja pohtii omaa suhtautumistaan omiin ja toisten tekemisiin. Tämä tarkoittaa sitä, että ihminen tiedostaa asiat ja teot mitkä ovat sallittuja ja mitkä eivät. Eettinen ajattelu on myös sitä, kun on kyky pohtia omien ja toisten arvojen kautta mikä siinä tilanteessa on oikein ja mikä väärin (Kuula, 2006, s.21-23.) Seksuaalisuus ja seksuaalinen identiteetti on osana meidän jokaisen arkista elämää. Nuoret ovat siinä elämänvaiheessa, että he miettivät paljon omaa itseään. He miettivät sitä, millaisia he ovat, ja kuinka he näyttävät toisten nuorten silmissä. Nuoret pohtivat myös käyttäytymistään ja sitä, onko heidän ulkoasunsa liian poikkeavaa toisista nuorista. Tunteet ovat pinnassa ja murrosiän tuoma fyysinen ja psyykinen kehitys mietityttävät kovasti. Heillä on käynnissä sisäinen kamppailua siitä, kuinka uskaltaa olla erilainen ja kuinka hänet hyväksytään muiden nuorten keskuudessa.

Nuoret tiedostavat varmasti sen, että heillä on oikeus olla omia itsejään, kuinka he itsensä tuntevat ja kokevat seksuaalisesti. Uskallus tähän kuitenkin monelta puuttuu. Seksuaalisuuden moninaisuudesta tietoa lisäämällä nuorten rohkeus lisääntyy ja he saavat vapaammin olla se millaiseksi itsensä kokevat. Kuulan mukaan tutkimusetiikka käsitteenä voidaan rajata koskemaan vain tieteen sisäisiä asioita. Se kuinka tutkittavia kohdellaan ja tieteen sekä yhteiskunnan väliset suhteet määritetään tutkimusetikan sijasta tieteen etikkaan kuuluvaksi. Tutkimusetiikka voidaan määritellä myös tutkijoiden omaksi ammattietiikaksi, johon kuuluu eettiset periaatteet, arvot, normit, ja hyveet. Näitä tutkijan tulisi noudattaa omassa ammatissaan. Tutkimuksen moraaliset kysymykset voivat olla eettisiä, mutta olennaisesti koskevat sitä, mitä tutkijan ammatissa on eettisesti hyväksyttävää ja suositeltavaa (Kuula, 2006, s.23-24).

Itsemääräämisoikeus on hyvin tärkeää muistaa käytäntötutkimusta tehdessä. Itsemääräämisoikeutta pyritään kunnioittamaan sillä, että ihmisten annetaan päättää itse haluavatko he osallistua tutkimukseen, ja millä tavalla he haluavat siihen osallistua. Haastateltavilla on oikeus kieltäytyä haastattelusta tai sen kuvaamisesta, ja jos he eivät halua tulla kuvatuksi niin, että heidän kasvonsa näkyvät, on meidän tärkeätä kunnioittaa tätä. Meidän velvollisuutemme oli antaa heille riittävästi tietoa opinnäytteestämme ja siitä

miksi sen teemme, ja mitkä ovat meidän tarkoitusperämme työllemme. (Kuula, 2006, s. 61). Luottamuksellisuus tutkintoaineistosta puhuttaessa tarkoittaa yksittäisiä ihmisiä koskevia tietoja ja annettuihin lupauksiin, kuten Kuula kirjassa kirjoittaa.

Opinnäytetyötä ja siihen liittyvää haastattelua tehdessä on tärkeää huomioida millaista vahinkoa haastattelu voi aiheuttaa haastateltavalle. Seksuaalisuudestaan puhuminen voi aiheuttaa tunnekuohuja, sekä nostaa erilaisia ajatuksia pintaan. Haastattelun julkaiseminen voi siis aiheuttaa henkistä ja sosiaalista kuormittumista. Sosiaalinen kuormittumien voi näyttäytyä esimerkiksi niin, jos haastateltavat eivät ole aiemmin kertoneet seksuaalisesta suuntautumisestaan perheelleen ja läheisilleen. Haastattelun julkaisun jälkeen asia voi tulla haastateltavien läheisten tietoisuuteen. Keskustelimme tästä haastateltavien kanssa ja samalla kerroimme heille, miten heidän haastattelunsa käsitellään. (Kuula, 2006, s. 62). Kirjoitustyylin täytyi olla kunnioittavaa seksuaalivähemmistöjä kohtaan, selkeää ja helposti ymmärrettävää. Halusimme lähestyä aihetta positiivisessa valossa. Haastattelemamme henkilöt olivat vapaaehtoisia ja seksuaalivähemmistöön kuuluvat nuoret halusivat itse osallistua haastatteluun. He halusivat omalta osaltaan tuoda tietoisuuteen epäkohdista, joita on ollut kohdanneet ammattilaisten ja muiden ihmisten osalta. Lähetimme heille kysymykset, joihin he saivat kirjallisesti vastata omaan tahtiinsa. Kysymykset oli tehty positiivisesta näkökulmasta. Kysymysten tarkoituksena ei ollut luoda negatiivista näkemystä seksuaalivähemmistöistä, vaan lisätä tietoa. Pohjustimme asiaa heille hyvin ja kerroimme miksi teemme haastattelua, jotta heillä ei tullut mielikuva, että väheksyisimme heitä, vaan olemme aidosti kiinnostuneita heistä ja heidän ajatuksistaan.

Luotettavuuden arviointi on yksi keskeisin osa tieteellistä tutkimusta. Tutkimuksella on asetettu tiettyjä arvoja ja normeja, joita noudatetaan tutkimusta tehtäessä. Keskeisimmät käsitteet luotettavuudessa ovat; Reliabiliteetti ja validiteetti, ja niitä käytetään arvioidessa kvantitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta. Näiden käsitteiden sopivuus on vaihtelevaa laadullisen tutkimuksen arvioinnissa. Tutkijat ovat kehittäneet ja soveltaneet paremmin soveltuvia käsitteitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa. Joka tapauksessa on selvää, että laadullisen tutkimuksen pätevyyttä ja luotettavuutta, ei voi arvioida yhtä hyvin, kuin määrällisen (KvaliMOTV).

4 HAASTATTELUN TULOKSET

Opinnäytetyömme merkitys nousi hyvin esille tekemistämme haastatteluista sote-alan ammattilaisille, sekä seksuaalivähemmistöä edustaville nuorille. Haastattelimme kahta vähemmistöön kuuluvaa nuorta, joista toinen oli 16-vuotias, eikä halunnut määrittää seksuaalisuuttaan. Toinen nuorista oli 15-vuotias transsukupuolinen homoseksuaali. Ammattilaisia meidän haastatteluissamme edustivat terveydenhoitaja sekä kuraattori, joka on koulutukseltaan myös auktorisoitu seksuaalineuvoja (SSS).

Haastattelumenetelmä on yksi suosituimpia tiedonkeruutapoja. Haastattelussa tutkija ja haastateltava keskustelevat asiasta, joko strukturoidusti tai laveasti aiheista, jotka kuuluvat tutkimukseen. Tutkimushaastattelun selkeä päämäärä on saada tutkimustehtävä suoritettua. Haastattelua käytetään siis tutkimusaineistona, jota on tarkoitus analysoida ja tulkita, tieteellisen tutkimuksen hyväksi. Haastattelun idea on, että parempi kysyä ihmiseltä suoraan hänen elämästään, ja näin ollen saada vastauksia. Haastattelussakin on myös ongelmapuolensa. Etenkin jos haastatteluihin suhtaudutaan realistisesti. Siksi täytyykin muistaa, että haastattelija ja haastateltava voivat antaa virhelähteitä, eikä välttämättä puhuta asioista, niin kuin ne todella ovat. Laadullisen tutkimuksen haastattelumetodia käyttäessä, on puhuttu virheellisesti “syvällisestä haastattelusta”, etenkin määrällistä tai numeerista tutkimusta kohtaan. Tässä kohtaa luodaan helposti virheellinen olettaus, että “syvällinen keskustelu”, on syvällisemmin tehty tutkimus, kuin esimerkiksi muihin kvantitatiivisiin tutkimuksiin tehty. Haastattelun avulla saadaan kerättyä monipuolista ja perusteellista tietoa, missä haastateltavan puhe voidaan sijoittaa laajempaan kontekstiin tai asiansyhteyksiin (KvaliMOTV).

Opinnäytteessämme käytimme haastattelua yhtenä menetelmänä tausta-aineiston hankkimiseen. Seksuaalivähemmistön edustajan haastattelun tavoitteena oli saada tutkimukseen positiivisuutta ja erilaista ja aiheeseen sopivaa näkökulmaa. Haastattelu oli tarkoitus toteuttaa niin, että seksuaalivähemmistöön kuuluvien henkilöiden ajatuksista voidaan puhua yhdenvertaisesti ja kunnioittavasti. Hästbackan & Sirenin (2017), tutkimuksen mukaan tiedostetaan, että tiedon määrä seksuaalivähemmistöistä ja seksuaalisuuteen liittyvistä termeistä vaihtelee ammattilaisten keskuudessa suuresti. Tällä hetkellä on suurimmaksi osaksi ammattilaisen itsensä vastuulla, paljonko hänellä on tietoa seksuaalivähemmistöistä, ja se tuo huomattavia eroja eri henkilöiden välille. Haastatteluista saaduilla tiedoilla on pyrkimys lisätä suvaitsevaisuutta sekä ymmärrystä sosiaali- ja opetusalan henkilöstölle, siitä miten kohdata seksuaalivähemmistöön kuuluva nuori.

Haastattelututkimuksessa haastateltavien vastaukset eivät välttämättä ole todenmukaisia, vaan heidän omia mielipiteitään sekä kokemuksia. Tämä huomioidaan analysoidessa ja tulkinnassa. Haastatteluista saadut vastaukset litteroimme eli puhtaaksi kirjoitimme tallenteesta. Pyrimme saamaan osan haastattelun vastauksista kirjallisena, jotta voimme kirjata ne sanasta sanaan opinnäytteeseemme.

Analysoimme haastatteluista saamamme tiedon sisällönanalyysinä. Sisällönanalyysissä keskitytään siihen, mistä aiheista, asioista, sekä teemoista aineisto kertoo. Sisältöanalyysiä voi käyttää, juuri kirjoitettujen tekstien, nauhoitetun materiaalin sekä haastattelujen analysoimiseen. Teimme osan haastatteluista nauhoitteena ja osan saamme kirjallisena (Vuori).

Oppaamme sanaston kokoamiseen käytimme seta-järjestön sivulla olevaa käsitteistöä. Huomioimme myös niin seksuaalivähemmistöön kuuluvien nuorten, kun ammattilaistenkin haastatteluissa nousevia käsitteitä oppaassa. Käsitteet ja sanat muuttuvat sekä elävät koko ajan, mutta perussanasto, ja käsitteiden merkitys pysyy kutakuinkin samana.

Opinnäytetyön kohderyhmänä oli sosiaali- ja opetusalan ammattilaiset, jotka työskentelevät nuorten parissa. Tällä opinnäytetyöllä oli tarkoitus saada ammattilaisille fakta tietoa seksuaalivähemmistöistä, jota he voivat käyttää materiaalina omassa työssään nuorten kanssa. Opinnäytetyössämme käytimme tutkittua kirjallisuutta ja luotettavia nettilähteitä. Tässä opinnäytteessä oli myös haluttu laajentaa opinnäytetyömme luotettavuutta seksuaalivähemmistöjen edustajien kautta, ja oli lähdetty työstämään haastatteluja. Haastattelutilanteet sovittiin etukäteen, ja haastattelukysymykset lähetettiin haastateltaville, ja ne käytiin läpi ennen haastattelua tai nauhoitusta. Opinnäytetyön sopimuksen oikeudet näihin haastattelutilanteisiin sovittiin ja käytiin läpi ennen haastattelua, haastateltavan kanssa. Haastattelimme kahta seksuaalivähemmistön edustajaa ja kahta henkilöä, jotka ovat seksuaalialan ja sosiaalialan ammattilaista.

Kysyttäessä nuorilta pitävätkö he opinnäytetyömme aihetta tärkeänä niin molempien vastauksista tuli esille, että aihe on ajankohtainen ja tietoa täytyisi olla ammattilaisilla riittävästi seksuaalivähemmistöistä. Toinen nuorista kertoi saaneensa itse tietoa seksuaalisuudesta kavereiltaan sekä netistä. Toisten nuorten antama vertaistuki auttoi nuorta ymmärtämään itseään paremmin. Hän toivoisi, että seksuaalisuudesta ja seksuaali-identiteetistä keskusteltaisiin koulussa enemmän. Erityisesti nousi esille, terveystiedon tunneilla hän koki, että olisi hyvä puhua esimerkiksi turvallisesta seksikäyttäytymisestä myös samaa sukupuolta olevien parien kanssa. Hän toivoo alan ammattilaisille lisää koulutusta seksuaalivähemmistöön kuuluvien kohtaamiseen.

Toinen nuorista (15-vuotias) olisi myös kaivannut koulussa seksuaalisuudesta tietoa ja sitä, että olisi kerrottu mitä esimerkiksi biseksuaali tai aseksuaali tarkoittavat. Hänkin kertoo saaneensa tietoa netistä etsimällä. Tämä nuori koki yläkoulun erityisen kamalana kokemuksena. Hän kertoo, että jatkuvasti opettajat käyttivät hänen vanhaa nimeään sekä työttelivät. Heille asiasta oli usein mainittu mutteivat he muuttaneet käytöstään. Koululla työskennelleillä opettajilla ei ollut käytettävissään päivitettyä tietoa seksuaalivähemmistöistä tai se oli väärää, vanhentunutta tietoa. Kiusaamisen vuoksi nuori ei ollut uskaltanut mennä kouluun aina. Haastateltu nuori koki saaneensa koulussa kaikin puolin eriarvoista kohtelua, kun muut, ja hän koki vahvasti, ettei hänen sukupuoli-identiteettiään, ja seksuaalista suuntautumistaan otettu vakavasti. Terveystiedon palveluita käyttäessään häneltä oli kysytty seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä, vaikka ne ei olleet hänelle tehtävään tutkimukseen liittyneet lainkaan. Tämän hän arveli johtuvan riittämättömästä tiedosta. Haastateltu nuori kertoi saaneensa myös hyvää ja asiallistakin palvelua.

Haastateltu nuori kertoi laajan ja ajan tasalla olevan oppaan olevan mielestään hyvä. Ja sen täytyy laajasti kattaa mahdollisimman monet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt.

Molemmat ammattilaiset, joita haastattelimme, kertoo kohtaavansa seksuaalivähemmistöön kuuluvia nuoria. Seksuaalivähemmistöjen opintojen jälkeen toinen heistä kertoi aiheesta tulleen luontevampi ottaa nuorten kanssa esille niin yksilö kuin yhteisö tasollakin. Hän koki oman tiedon määrän olevan riittävä ja hyvä aiheeseen. Termistön muuttuminen tuli tässäkin haastattelussa esille ja tiedot vaativan näin ollen päivittelyä. Ammattilaisten edustajat kertoivat myös, että ovat törmänneet kollegoidensa ja muiden sote alan henkilöiden suhtautuvan huonosti seksuaalivähemmistöjen edustajia kohtaan. He arvelevat tämän johtuvan tietämättömyydestä, omista ennakkoluuloista, peloista tai jopa omista uskomuksista.

Haastateltavilta nousi esille myös se, ettei nuoren seksuaalisuudesta saa olettaa mitään ja olisi tärkeää miettiä tarvitseeko siitä kysyä, jos se ei liity hoidettavaan asiaan. Haitallisista stereotypioista olisi hyvä myös päästä eroon ja siinä auttaa ammattilaisten tiedon lisääminen. Molemmat ammattilaiset toivat esille, että yhdenvertaisuuden ja tasavertaisuuden suhteen on menty paljon eteenpäin, mutta vielä on paljon asioita, joita täytyisi parantaa. Yhteenvetona haastatteluistamme oli se, että tietoa tarvitaan lisää ammatillisille. Siksi tekemämme opas on tärkeä ja tarpeellinen työväline sote alan ammatillisille.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA RAPORTOINTI

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntaus, ja siinä pyritään ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti (Tuomivaara, 2005). Käytämme sekä teoreettista että empiiristä eli kokemusperäistä menetelmää opinnäytteessämme. Empiirinen tutkimus perustuu kokemukseen tutkimuskohteesta (Jyväskylän yliopisto). Myös omaa työkokemustamme nuorten parissa pystymme hyödyntämään toiminnallisessa opinnäytteessämme. Oman jo olemassa oleva tiedon ja kokemuksen avulla pystymme kohtaamaan haastateltavamme ymmärtävästi ja arvostavasti.

Tausta aineiston hankkimista varten haastattelimme seksuaalivähemmistöön kuuluvia henkilöitä, ja ammattilaisia. Nuoret ja heidän hyvinvointinsa, on lähellä sydäntämme ja koemme sen tärkeäksi asiaksi. Haastattelujen keinoin saimme lisättyä ymmärrystä ja tietoa. Opinnäytetyö tehtiin selittävällä työtavalla, ja kaiken materiaalin avulla edistämme sekä seksuaalivähemmistö nuoren että työntekijöiden omaa oppimista.

Haastattelumenetelmä on yksi suosituimpia tiedonkeruutapoja. Haastattelussa tutkija ja haastateltava keskustelevat asiasta, joko strukturoidusti tai labeasti aiheesta, jotka kuuluvat tutkimukseen. Tutkimushaastattelulla on selkeä päämäärä. Saada tutkimustehtävä suoritettua. Haastattelua käytetään siis tutkimusaineistona, jota on tarkoitus analysoida ja tulkita, tieteellisen tutkimuksen hyväksi. Haastattelun idea on, että parempi kysyä ihmiseltä suoraan hänen elämästään, ja näin ollen saada vastauksia. Haastattelussakin on myös ongelmapuolensa. Etenkin jos haastatteluihin suhtaudutaan realistisesti. Siksi täytyykin muistaa, että haastattelija ja haastateltava voivat antaa virhelähteitä, eikä välttämättä puhuta asioista, niin kuin ne todella ovat. Laadullisen tutkimuksen haastattelumetodia käytettäessä, on puhuttu virheellisesti “syvästä haastattelusta”, etenkin määrällistä tai numeerista tutkimusta kohtaan. Tässä kohtaa helposti tulee virheellinen oletamus, että “syvä keskustelu”, on syvämmäin tehty tutkimus, kuin esimerkiksi muihin kvantitatiivisiin tutkimuksiin tehty. Haastattelun avulla saadaan kerättyä monipuolista ja perusteellista tietoa, missä haastateltavan puhe voidaan sijoittaa laajempaan kontekstiin tai asiansyhteyksiin (KvaliMOTV).

Opinnäytteessämme käytimme haastattelua menetelmänä tausta-aineiston hankkimisena. Seksuaalivähemmistön parissa työskentelevien kahden ammattilaisen, sekä seksuaalivähemmistöön kuuluvien kahden nuoren haastattelulla pyritään saamaan positiivinen näkemys tutkimukseen, niin että seksuaalivähemmistön asioista voidaan puhua yhdenvertaisesti ja kunnioittavasti. Aiemmassa tutkimuksessa Hästbackan & Sirenin (2017), mukaan tiedostetaan, vaihtelevat, ja jopa vähäisen tiedon omaavat työskentelytavat sosiaali- ja opetusalan ammattilaisten keskuudessa. Haastattelu aineiston avulla on pyrkimys saada suvaitsevaisuutta, ymmärrystä, sosiaali- ja opetusalan henkilöstölle, siitä miten kohdata seksuaalivähemmistöön kuuluva nuori.

Haastattelututkimuksessa haastateltavien vastaukset eivät välttämättä ole todenmukaisia, vaan heidän omia mielipiteitään, sekä kokemuksiaan. Tämä huomioitiin analysoidessa ja tulkinnassa. Haastatteluista saadut vastaukset litteröimme eli puhtaaksi kirjoitimme tallenteesta. Pyrimme saamaan osan haastattelun vastauksista kirjallisena, jotka voimme kirjata sanasta sanaan opinnäytteeseemme. (Liite1)

Haastatteluista saamamme tiedon analysoitiin sisällönanalyysinä. Sisällönanalyysissä keskityimme siihen, mistä aiheista, asioista, sekä teemoista aineisto kertoi. Sisältöanalyysiä voi käyttää, juuri kirjoitettujen tekstien, nauhoitetun materiaalin sekä haastattelujen analysoimiseen. Me teimme osan haastatteluista nauhoitteena ja osan saimme kirjallisena (Vuori).

Oppaan sanaston kokoamiseen käytimme Seta-järjestön sivulla olevaa käsitteistöä. Ja tietysti olemme huomioineet niin seksuaalivähemmistöön kuuluvien nuorten, kun ammattilaistenkin haastatteluissa nousevia käsitteitä oppaassa. Käsitteet ja sanat muuttuvat sekä elävät koko ajan, mutta perussanasto, ja käsitteiden merkitys pysyy kutakuinkin samana.

Tutkimuksen kohderyhmänä oli sosiaali- ja opetusalan ammattilaiset, jotka työskentelevät nuorten parissa. Tällä tutkimuksella oli tarkoitus saada ammattilaisille fakta tietoa seksuaalivähemmistöön kuuluvista nuorista, jota ammattilaiset voivat käyttää materiaalina omassa työssään nuorten kanssa. Opinnäytetyössämme käytimme tutkittua kirjallisuutta ja nettilähteitä. Tässä opinnäytteessä on myös haluttu laajentaa tutkimuksen luotettavuutta seksuaalivähemmistöjen edustajien kautta, ja on lähdetty

työstämään haastatteluja. Haastattelu tilanteet sovittiin etukäteen, ja haastattelukysymykset lähetettiin haastateltaville, ja käytiin läpi ennen haastattelua. Opinnäytetyössä käytettävien haastatteluiden vastausten käytöstä sovittiin haastateltavien kanssa erikseen. Haastattelemme kahta seksuaalivähemmistön edustajaa ja kahta henkilöä, jotka ovat seksuaalialan ja sosiaalialan ammattilaista.

6 OPAS SEKSUAALIVÄHEMMISTÖÖN KUULUVISTA NUORISTA AMMATILAISILLE

Opas voi olla luettelo, käsikirja, henkilö tai malli. Tässä tapauksessa opas tarkoittaa luetteloa tai vihkosta, missä on esitelty seksuaalivähemmistön edustajiin liittyvää tietoisuutta, sosiaali- ja perhepalveluiden ammattilaisten käyttöön. Opasta pidetään mallina tai jotain seurattavaa. Tämä määritelmä viittaa tekoon, henkilöön, määritelmään asiakirjaan, menettelyyn tai käytännön oppaaseen, joka sisältää kilpailuun hakemiseen tarvittavien asiakirjojen mallit. Opasta käytetään viittaamaan asiakirjaan tai luetteloon aiheesta, esimerkiksi. “Michelin oppaassa, luetellaan maailman parhaimmat ravintolat ja ruokalajit”. Opas osoittaa myös oppaan, joka kerää asiaankuuluvia tietoja Kuten reitti- ja matkaoppaat (Merkitys opas.)

Oppaan aiheen valitsimme seksuaalivähemmistön edustajista, ammattilaisten käyttöön, sillä työskentelemme itse sosiaalialalla, ja näemmä puutteita ammattilaisten tietoisuudessa ja asenteissa. Oppaamme on tarkoitus avartaa positiivisessa valossa sosiaali- ja perhepalveluiden ammattilaisia, mutta myöskin olla rohkaisevana tukena seksuaalivähemmistöön kuuluvalla nuorelle. Opas sisältää LIITE 3 luettelomaisesti kerättyä tietoa seksuaalikäsitteistä. Myöskin opas sisältää runsaasti tietoa seksuaalialanvähemmistön historiasta ja seksuaalisuudesta. Oppaassa on haluttu panostaa visuaalisuuteen, ja kansilehti on kuvitettu opiskelijoiden omasta käsialasta. Opas on tilattu Kalajoen kaupungin sosiaali- ja perhepalveluihin. Asiakaskunnassa perhepalveluissa on selvästi nähtävillä kasvua seksuaalivähemmistön edustajista, ja aihe on hyvin ajankohtainen tällä alalla. Opas on tehty selkeäksi ja helppolukuisiksi, jotta ammattilainen voi hyödyntää käsitelueteloa, esim. Seksuaalialanvähemmistön edustajan kanssa tapaamisella.

Oppaan työskentely oli selkeä aloittaa, sillä aihe oli syntynyt hyvissä ajoin. Aikaa oli runsaasti pohdinnalle ja suunnittelulle, mutta itse työstäminen tapahtui nopealla aikataululla. Oppaassa halusimme ehdottomasti panostaa visuaalisuuteen. Visuaalisuudella halusimme herättää tunteita ja huomioita, jo kansilehdellä, mihin on opiskelijoiden käsialasta piirretty Trans-poika. Värikkyys ja visuaalisuus kulkee koko oppaan, aina sisällysluettelosta lopputeksteihin. Oppaan tekemiseen halusimme myös tukea haastateltavista. Haastattelimme sosiaali- ja terveyden huollon ammattilaisia, ja seksuaalivähemmistön edustajia. Haastatteluilla saimmekin lisäselvitystä ja tukea siihen, että syrjintää on edelleen paljon ja sosiaalialan ammattilaisten- ja koulumaailman opetus on erityisen vähäistä. Tiedon ja tutkimussuunnitelman jälkeen, opasta työstettiin Canva-sovelluksella. Koska tietoa ja asiaa olisi ollut

erittäin paljon, jouduttiin karsimaan vain ne tärkeimmät, mitkä halusimme nostaa oppaassa esille. Oppaaseen jäi siis seksuaalikäsitteet isoimpaan rooliin. Seksuaalihistoriasta, oikeuksista, ja seksuaalisuudesta halusimme oppaassa kertoa. Haastatteluista laadimme myös pienen osuuden oppaan loppuun, mistä ammattilaisen on hyvä huomata, mitä seksuaalivähemmistön edustaja ajattelee.

7 POHDINTA

Halusimme tehdä oppaan seksuaalivähemmistön edustajista sosiaali- ja perhepalveluiden ammattilaisille, koska aihe on hyvin mielipiteitä jakava, vaikka lakiasiat ovat muuttuneet paljonkin vuosien aikana suotuisammaksi seksuaalivähemmistön edustajia kohtaan. Halusimme saada positiivista näkyvyyttä haastatteleamalla seksuaalivähemmistön edustajia ja ammattilaisia. Oppaassamme halusimme panostaa ulkoasuun ja helppolukuisuuteen. Tarkoituksena oli saada opas osaksi sosiaali- ja perhepalveluiden ammattilaisten käytännön työvälineeksi. Oppaalla haluttiin tuoda ammattilaisille oikeaa faktaa seksuaalivähemmistöistä. Ajatuksia herättelemällä siitä, miten kohtaamme seksuaalivähemmistöön kuuluvan nuoren, voi olla moninaiset vaikutukset hänen elämäänsä. Kun seksuaalivähemmistöön kuuluva nuori kertoo sosiaalialan ammattilaiselle, omasta seksuaali-identiteetistään, on hän silloin erittäin haavoittuvainen. Ammattilaisena meidän on hyvä tietää ja olla tietoisia siitä, mitä oikeasti seksuaalivähemmistöistä tiedetään. Tietoisuudella ja tietämättömyydellä on suuret vaikutukset siihen, kuinka ammattilainen voi ohjeistaa, kannustaa ja tukea seksuaalivähemmistöön kuuluvaa nuorta.

Tällä hetkellä (Päihdelinkki.fi) tutkimuksen perusteella on saatu tietoa siitä, että ammattilaisten ennakkoluulot seksuaalivähemmistön edustajia kohtaan liittyvät tietämättömyyteen. Myöskin Suomen ankara historia, jossa on leimattu, tuomittu ja rangaistu ihmisiä siitä, että on tuntenut seksuaalista vetovoimaa samaa sukupuolta olevaan henkilöön. Tämä on myös tuonut omalta osaltaan sen, miten meidän olettamuksemme ja käsitykset seksuaalivähemmistön edustajia kohtaan ovat syntyneet. Vaikka lakeja on koitettu muuttaa, tämä ei ole poistanut syrjintää. Edelleen etenkin koulumaailmassa kuulee herkästi haukuttavan homoksi. Miksi edes homoksi haukutaan, jos ei tarkoin tiedetä sanan määritystä. Yhä nuoremmat lapset käyttävät sanaa homo, jos he haluavat haukkua tai ivata toista. Miten koulumaailmasta voidaan poistaa seksuaalivähemmistöön liittyvää syrjintää ja kiusaamista, jos seksuaalivähemmistöistä ei edes kerrota. Eikö kaiken pitäisi olla normaalia, ja kouluissa pitäisi olla yhtenäinen linjaus siitä, että terveydentiedon tunnilla käytetään myös aikaa siihen, että puhutaan seksuaalivähemmistön edustajista, samalla tapaa kuin heteroseksuaaleista.

Puhutaanhan uskonnon tunneilla eri uskonnoista. Puhutaanhan maantiedon tunneilla eri kaupungeista. Puhutaanhan ihmisistä, eri kulttuureista ja ihonväreistä. Miksi seksuaalivähemmistön edustajat poikkeavat tästä. Haastatteluissa saimme ilmi, että vähemmistön edustajat kokivat koulumaailman

tiedon ja opin olevan erittäin vähäistä. Haastatteluissa käy myös ilmi, että syrjintää edelleen on. Moni onkin joutunut epämiellyttäviin tilanteisiin sosiaalisessa elämässä. Tästäpä juuri johtuukin se, että seksuaalivähemmistön edustajilla kynnys tulla ammattilaisen luokse hakemaan palvelua, on erittäin korkea. Ajattellaan 14-vuotiasta trans-nuorta, jolla on päihdeongelma. Kuinka hän uskaltaa tulla hakemaan päihdeongelmaansa apua, jos hänen pitää ensin miettiä, kiusataanko häntä seksuaalisuudesta, tai saako hän osakseen syrjintään. Näistä kaikesta johtuen seksuaalivähemmistön edustajilla on suuremmat lukemat itsetuhoisuuteen, itsemurhaan ja päihde- ja mielenterveys ongelmiin. Tässä kohtaa ammattilaisen vastuu on merkityksellinen, siitä miten hän kohtaa seksuaalivähemmistöön kuuluvan esim. Päihdeongelmaisen nuoren. Kohtaaminen, avunanto ja tukeminen ovat avainsanoja, kun lähdetään auttamaan nuorta. Ammattilainen, jolla on ennakkoluuloja seksuaalivähemmistön edustajia kohtaan, eikä lainkaan tietämystä, voi hän pahimmillaan olla uhka nuorelle, joka tarvitsee apua. Siksi ei ole lainkaan liian peräänkuulutettua, että sosiaalialan ammattilaiset hankkivat tietoa aiheesta. Koulutuksella tai muulla vastaavalla toimenpiteellä. Tämä pitäisi nyky-yhteiskunnassa kuulua koulu-sosiaali- ja terveystalouden ammattilaisten perustietämykseen ja koulutukseen. Tämä on täysin normaalia, ja meidän on vihdoin muutettava ajatusmaailmaa, ja olla avarakatseisia.

LÄHTEET

Viitattu 09.05.2022, Frsu

Saatavissa: <https://www.rfsu.com/fi/seksuaalikasvatus/seksuaalinen-suuntautuminen%E2%80%8B/>

Viitattu 06.05.2022, Finlex

Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Viitattu 25.03.2022, seta.fi 2021

Saatavissa: [Esimies - näin saat tiimisi loistamaan vuonna 2020 \(staria.com\)](#)

Viitattu 06.05.2022, seta.fi 2016

Saatavissa: <https://seta.fi/>

Viitattu 15.05.2022

Juha Jämsä, 2008: Sateenkaariperheet ja hyvinvointi

Viitattu 09.05.2022, THL

Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/itsemaaramisoikeuden-tukeminen>

Viitattu 10.05.2022, Arja Kuula, 2006: Tutkimusetiikka

Viitattu 11.05.2022, Kempainen Katriina, Keränen Alma, Korpi Pinja, Pohjola Katariina, Rainto Satu, 2021.

Oulun ammattikorkeakoulun julkaisuja, KUNNIOITA KAIKKIA-SEKSUAALI- JA SUKUPUOLIVÄHEMMISTÖT KOHTAAVAT SYRJINTÄÄ TERVEYDENHUOLLOSSA.

Saatavissa: ([Kunnioita kaikkia – seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt kohtaavat syrjintää terveydenhuollossa – Oamk Journal.](#))

Viitattu: 10.05.2022, Päihdelinkki.fi

Saatavissa: ([Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt ja päihteet | Päihdelinkki.fi \(paihdelinkki.fi\)](#))

Viitattu: 11.05.2022, Stm.fi

Saatavissa: <https://stm.fi/sosiaalipalvelut>

Viitattu: 11.05.2022, KvaliMOTV

Saatavissa: [KvaliMOTV - 6.3 Haastattelu \(tuni.fi\)](#)

Viitattu 12.05.2022, Jyväskylän yliopisto

Saatavissa: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>

Viitattu 14.05.2022, Paakkunainen, 2021.

Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/496184/ON_Paakkunainen.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Viitattu 14.05.2022, Terveystalo.

Saatavissa: <https://www.terveystalo.com/fi/palvelut/seksuaaliterapia/>

Viitattu 16.05.2022, Jaana Vuori.

Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/>

Viitattu: 18.05.2022 KvaliMOTV

Saatavissa: [KvaliMOTV - 3.3 Tutkimuksen luotettavuus ja arviointi \(tuni.fi\)](#)

Viitattu: 05.07.2022 Iina Lindeman, Amnesty International.

Saatavissa: [Syrjintä | Mitä Amnesty tekee | Amnesty](#)

Viitattu; 11.07.2022 Seta.fi

Saatavissa: [Seksuaalinen suuntautuminen | Seta ry](#)

Viitattu 11.07.2022: Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Saatavissa: [Seksuaalivähemmistöt | Yhdenvertaisuusvaltuutettu \(syrjinta.fi\)](#)

Viitattu 18.07.2022: väestöliitto

Saatavissa: <https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/uudistettu-seksuaalioikeudet-julkaisu-luettavissa/>

Viitattu 04.08.2022: yhdenvertaisuus.fi

Saatavissa: <https://yhdenvertaisuus.fi/rainbow-rights-aineistot>

Viitattu; 20.08.2022 Merkitys opas

Saatavissa: [Oppaiden merkitys \(mikä on, käsite ja määritelmä\) - About-Meaning.com](https://www.about-meaning.com/oppaiden-merkitys-mika-on-kasite-ja-maaritelma/)

LIITE 1

Kysymykset ammattilaisille oppaaseen:

Ammattinimikkeesi ja työkokemuksesi nykyisestä työstä:

1. Kohtaatko työssäsi seksuaalivähemmistöön kuuluvia nuoria?
2. Millaiseksi koet ammattilaisena tiedon määrän, jota sinulla on kohdata seksuaalivähemmistön nuori?
3. Seksuaalivähemmistöön kuuluvilla on oma käsitteensä, millä he puhuttelevat itseään ja omaa suuntautumistaan. Onko nämä sinulle tuttuja vai koetko tarvitsevasi niihin lisää tietoa?
4. Oletko törmännyt muiden ammattilaisten osalta huonoa suhtautumista seksuaalivähemmistöjä kohtaan? Jos olet niin mistä ajattelet sen johtuvan?
5. Millaisia haasteita haluat nostaa esiin oman ammattisi näkökulmasta, joita seksuaalivähemmistöön kuuluvilla nuorilla esiintyy ja mitä näkisit hyödylliseksi tiedoksi oppaassamme, jonka teemme?
6. Mitä asioita koet, että ammattilaisen on hyvä huomioida kohdatessaan seksuaalivähemmistöön kuuluva nuori?
7. Millä tavoin ajattelet seksuaalivähemmistö nuoren suhtautuvan ammattilaisilta saamaansa apuun, jos he ovat aiemmin kohdanneet ammattilaisten osalta huono asennetta ja tietämättömyyttä heidän haasteistaan. Voiko tähän sinun näkökulmastasi vaikuttaa enää jälkikäteen? Kuinka ammattilaiset voisivat muuttaa omaa suhtautumistaan ja mitkä asiat siihen mahdollisesti vaikuttaa?
8. Onko sinun mielestäni nyky-yhteiskunta suvaitsevainen seksuaalivähemmistöjä kohtaan sinun ammattisi näkökulmasta? Tarvittaisiinko suvaitsevaisuutta vielä enemmän tuoda esille?

LIITE 2

Haastattelu kysymykset vähemmistön edustajille

Ikäsi ja halutessasi seksuaalinen suuntautumisesi, jos haluat sen määrittää

1. Millainen kokemus oli kertoa läheisillesi sinun seksuaalisesta suuntautumisesta?
2. Millaista sinun on puhua ihmisten kanssa omasta seksuaalivähemmistöön kuulumisestasi? Millaisia ennakkoluuloja olet kohdannut ihmisiltä, jos olet niitä kohdannut?
3. Millaista tietoa olet saanut seksuaalivähemmistöistä ja seksuaali-identiteetin kehittämisestä teiniaikoina?
4. Millaiseksi olet kokenut oman kouluikäsi? Koitko tullessi tasavertaisesti kohdelluksi muiden kanssa? Onko sinusta koulumaailmassa tarpeeksi tietoa tarjolla seksuaalivähemmistöistä ja seksuaalisuuden kehittämisestä nuorilla?
5. Oletko käyttänyt sosiaalialan palveluita elämäsi aikana? Entä koulun oppilashuollon palveluita? Jos olet, niin millaiseksi koit palvelut? Pystyikö ammattilaiset kohtaamaan sinut omana itsenäsi ei seksuaalivähemmistöön kuuluvana henkilönä?
6. Millä tavoin ihmiset kohtaavat sinut kertoessasi kuuluvasi seksuaalivähemmistöön esimerkiksi harrastuksissa ja työn/ koulun ulkopuolella?
7. Mitä mieltä olet tällaisesta oppaasta ammattihenkilöille, joka käsittelee seksuaalivähemmistöjä?
8. Mitä haluaisit sanoa nuorelle, joka ei uskalla kertoa omasta seksuaalisuudesta?
9. Millaisena näet yhteiskunnassa suvaitsevaisuuden seksuaalivähemmistöjä kohtaan?

10. Nyt sana on vapaa, kerro meille jotain mitä haluaisit muiden kuulevan?

LIITE3

Lukijalle.....	3
Sateenkaarihistoria.....	4
Seksuaalisuus.....	6
Käsitteet.....	7
Erilaiset perheet.....	11
Haastattelut.....	12
Seksuaalioikeudet.....	14

LUKIJALLE

Tämä opas on suunnattu sosiaali- ja opetusalan ammattilaisille, jotka kohtaavat työssään seksuaalivähemmistöön kuuluvia nuoria.

Oppaaseen on koottu käsitteitä, joita käytetään seksuaalivähemmistöistä. Oppaan tarkoituksena

on antaa tietoa ja varmuutta kohdata seksuaalivähemmistöön kuuluvia nuoria ja lisätä ymmärrystä seksuaalisuuden moninaisuudesta.

Ammattilaisten on hyvä tietää käsitteet ja termit, ja huomioida seksuaalivähemmistöön kuuluva nuori

tasavertaisena. Tämän oppaan avulla voidaan mahdollisesti madaltaa seksuaalivähemmistöön kuuluvien nuorten hakeutumista ammattilaisten palveluun, jossa nuori saa apua syrjäytymiseen,

itsetuhoisuuteen ja muihin ongelmiin. Oppaamme tarkoituksena on nähdä seksuaalivähemmistöön

kuuluva nuori positiivisessa valossa, ja saada nuorelle yheenvertainen tunnetila.

SATEENKAARIHISTORIA

On kulunut reilu viisikymmentäyksi vuotta siitä, kun Suomessa seksuaalinen kanssakäyminen samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa lakkasi olemasta rikos. Rikollisuuden aika kesti 76 vuotta, eli vuodesta 1894 vuoteen 1971 asti. Rikoslaki pysyi tuona koko aikana muuttumattomana, mutta ihmisten käsitys seksuaalisuudesta muuttui kuitenkin paljon. Vuonna 1930 sotien jälkeen nähtiin kuitenkin moraalipaniikin omainen muutos, sillä homomitäitä pidettiin jopa uhkana yhteiskunnalle, ja tuomioiden määrä siten kasvoi. Vuonna 1960 käsitys muuttui, ja tekojen poistaminen rikoslainsta tuli mahdolliseksi. Tässä kohtaa tehtiin kuitenkin poliittinen kompromissi, missä homoseksit koskevat suojaikarajat nostettiin korkeammalle. Kehotuslaki kulki myös tämän kompromissin rinnalla, jonka nojalla julkinen kehottaminen homoseksiin oli laissa kielletty. Tämä propagandalaki oli voimassa aina vuoteen 1999 asti. Kehotuslaki myös edesanttoi sitä, että homoseksuaalisuudesta oli valkea saada oikeaa ja asiallista tietoa. Media myös esitti homoseksuaalisuutta negatiivisessa valossa (Seta, 201.)

2011 THL poistaa transvestisyyden sairausluokitukselta Suomessa. Aiemmin se on luokiteltu WHO mukaan mielenterveyshäiriöksi

**1974 Seta perustetaan.
Suomalainen
tasavertaisuus Ry.**

**1981 Lääkintöhallitus
poistaa virallisesta
tautiluokituksista
kohdan, missä
homoseksuaalisuus
luokitellaan sairaudeksi.**

**2015-2017 Uudistuneet
perustuslaki ja
yhdenvertaisuuslaki
astuvat voimaan.**

**2019 Nimilaki astuu voimaan vuoden alusta.
Etunimen muutokseen liittyvät pykälät on
muotoiltu väljästi sukupuolen suhteen, mikä on
selvä parannus sukupuolivähemmistöjen
oikeuksien toteutumisessa. Äitiyslaki astuu
voimaan 1.4. Setan Transtukipisteestä Sukupuolen
moninaisuuden osaamiskeskus 4.4.**

SEKSUAALISUUS

Seksuaalisuus mielletään usein samaksi kuin seksikäyttäytyminen, jota se ei kuitenkaan ole. Eikä ihmisen sukupuoli ole jalkojen välissä vaan hänen korviansäälssään (Taivaloja, 2016). Mitä se seksuaalisuus sitten on?

Seksuaalisuus on ihmisen ominaisuus, joka kehittyy hitaasti ja yksilöllisesti ihmisessä ihan pienestä lapsesta aikuisuuteen saakka. Seksuaalisuus on osin pysyvää ja osin kehittyvää. Se on järjen, tunteen ja biologian yhteinen kokonaisuus. Se ei ole pelkästään biologinen ilmiö ja teko, vaan lähinnä sisäinen prosessi. Se on tunteita, tunteita ja valmiuksien kehittymistä. Lasten ja nuorten kohdalla seksuaalisuus kehittyy koko ajan, ja tiedon ymmärtämisen myötä syvenee. Seksuaalisuuden kehittyminen alkaa jo noin 2-vuoden iässä, huomattaessa että ihmisiä on kahden eri sukupuolen edustajia. Se jatkuu ykköshiljaa siltä lään ja ymmärryksen kehittyessä etenemään aina seksuaaliseen käyttäytymiseen saakka (Jämsä, 2008, 30).

KÄSITTEET

Androseksuaalisuus on viehätystä ja vetovoimaa maskuliinisuutta kohtaan. Maskulliset muunsukupuoliset kuin maskulliset naisetkin saavat androseksuaalisen henkilön kiinnostuksen ja vetovoiman heräämään.

Aseksuaalisuus on sitä, kun ei tunne lainkaan tai hyvin vähän seksuaalista vetovoimaa toisia kohtaan. Aseksuaalit kokevat muunlaista vetovoimaa, kuten emotionaalista tai romanttista.

Biseksuaalisuus kokee seksuaalista ja emotionaalista vetovoimaa kaikkiin sukupuoliin. Hän siis kiinnostuu henkilöstä ei mitenkään hänen sukupuolestaan.

Gyne-/femiseksuaalisuus on feminiinisuudesta viehättymistä. Viehätys ei mitenkään johdu henkilön sukupuolesta vaan hänen feminiinisistä piirteistään.

Hetero on henkilö, joka kokee vetovoimaa itseään vastakkaiseen sukupuoleen.

Homofobia on termi ihmisille, jotka kokee inhoa tai vastenmielisyyttä ihmisiä kohtaan, jotka ovat mieltyneet samaan sukupuoleen itsensä kanssa. Usein se näkyy välttelynä, syrjintänä ja häiriköhtinä.

Homo/homous. Yleensä käytetään nimitystä, kun mies kokee vetovoimaa/seksuaalista vetovoimaa toista miestä kohtaan. Laajemmin termi tarkoittaa kuitenkin ylipäänsä henkilöitä, jotka tuntevat vetoa samaa sukupuolta kohtaan.

Lesbo on taas nainen, joka tuntee vetoa toista naista kohtaan.

Monoseksuaalisuus on termi, joka tarkoittaa ihmisiä, jotka tuntevat seksuaalista ja emotionaalista vetovoimaa, yhtä tiettyä sukupuolta kohtaan. Homot, lesbot ja heterot luokitellaan tähän kategoriaan.

Panoseksuaalisuus on sitä, kun henkilö kokee vetoa kaikkia sukupuoliä olevia kohtaan. Sukupuolella ei ole lainkaan merkitystä. Tämä on melkein sama kuin polyseksuaalisuus, niissä on paljon samoja piirteitä.

Polyseksuaalisuus tarkoittaa sitä, kun henkilö kokee seksuaalista ja emotionaalista vetoa monia sukupuoliä olevia ihmisiä kohtaan.

Sukupuolidysforia pahan olon tunne, joka johtuu sukupuolivierasta. Kehodysforiaa eli vierauden ja inhon tunnetta omasta kehostaan, ja sen sukupuolitettuihin piirteisiin. Sosiaalisessa dysforiassa kuvataan sosiaalisissa tilanteissa syntyneitä ahdistusta ja huonoa tunnetta tilanteissa, joissa henkilö väärin sukupuolitetaan, ja ei tule nähdyksi omalla itsenään ei sukupuolen kautta.

Sukupuolinnormatiivisuus on sitä, kun meidän yhteiskunnassamme määritellään ihmiset mieheksi tai naiseksi ja heidän tulisi käyttäytyä sen normin mukaan kumpaan he kuuluvat. Ja vallitsevan normin mukaan ne ovat muuttumattomia piirteitä ja täysin vastakohtat toisilleen. Sukupuoli voidaan määritellä biologisten piirteiden sekä ulkoisen ilmaisuuden mukaan.

Sukupuolivieraus tarkoittaa sitä, kun ihminen ei tunne olevansa sitä sukupuolta minkä hän on syntymässään saanut. Tästä kärsimä on transsukupuolisuus.

Sukupuolivähemmistöt. Se on yläkäsite sille, kun henkilö ei tunne omakseen sukupuolta, jonka on syntymässään saanut tai ei vastaa luokiteltua normatiivisuutta. Henkilö kuuluu johonkin sukupuolivähemmistöön esimerkiksi transsukupuolisiin, muunsukupuolisiin tai intersukupuolisiin.

Trans sanalla kuvataan henkilöä, jonka sukupuoli tai sukupuolen ilmaisu ei vastaa hänelle syntymässään määritellyä. Hän ei sulautu sukupuolinnormatiiviin käyttäytymisensä ja ulkoisten piirteiden vuoksi.

Transfeminiini voi olla identiteetti tai jonkun identiteetin lisämääre. Se kuvaa henkilöä, joka syntyy pojaksi, mutta hänessä on enemmän feminiinisiä piirteitä. Hän ei kuitenkaan koe olevansa yksiselitteisesti nainen, vaikka feminiiniset piirteet ovat ne mihin hän samaistuu.

Transfobia tarkoittaa pelkoa tai inhoa transihmisiä kohtaan. Tällainen pelko tai inho voi näkyä ihmisten käyttäytymisessä mitätöintinä, poissulkemisena tai syrjintänä. Transfobioa verrataan seksismiin ja rasismiin.

Transihminen on yleiskäsitys ja termi sille, jolla kuvataan ihmisiä, joiden sukupuoli-identiteetti tai sen ilmaisu poikkeaa odotuksista sille sukupuolelle, jonka he ovat syntyessään saaneet. Transihmisiksi luokitellaan myös transvestiitit, muunsukupuoliset ja trassukupuoliset. Transihmiselle on hyvin tärkeää, että hänet kohdataan sukupuoli-identiteetinsä mukaisesti. On myös translapsi ja transnuori nimityksiä, myös heillä sukupuoli ei vastaa heille syntyessä annettua, vaan he kokevat olevansa jotain muuta.

Transmaskuliini voi olla identiteetin määrä tai identiteetin lisämäärä.

Transmaskuliini on henkilö, joka on syntynyt tytöksi, mutta jolla on maskulinisia piirteitä enemmän, kun feminiinisiä. Hän ei kuitenkaan koe olevansa täysin mies.

Transmies on henkilö, joka on syntynyt naiseksi, mutta hänen sukupuoli-identiteetti on mies. Hän kutsuu itseään mieheksi.

Transnainen On henkilö, joka on syntynyt mieheksi, mutta hänen sukupuoli-identiteetti on nainen ja hän kutsuu itseään naiseksi.

Transsukupuolisuus tarkoittaa ihmistä, jonka sukupuoli-identiteetti ei vastaa hänen syntymä sukupuolta. Transsukupuolisilla on useinkin tarve lääketieteelliselle, sekä juridiselle sukupuolen korjaamiselle tai vahvistamiselle.

Transstaustainen on henkilö, joka korjausleikkauksen jälkeen ei kutsu itseään transsukupuoliseksi vaan korjatun sukupuolen mukaan naiseksi tai mieheksi.

Transvestisuus on sitä, kun henkilö on tyytyväinen sinällään syntyneeseen sukupuoleensa. Hän kuitenkin haluaa ilmentää vastakkaita sukupuolta. Hän toivoo kuitenkin häntä kohdeltavan sen sukupuolen mukaan millä hän kulloinkin esiintyy.

Androgynialla tarkoitetaan sitä, kuinka feminiisten ja maskuliinisten piirteiden sekä ominaisuuksien yhdistymistä samassa henkilössä. Tai se tarkoittaa sitä, kun henkilö haluaa yhdistää tyylissään feminiinisuuden ja maskuliinisuuden. Joidenkin ihmisten sukupuoli-identiteetti on androgynni.

Binääri tarkoittaa sitä, kun henkilön sukupuoli-identiteetti ei ole kaksinapainen nainen tai mies. Binääri henkilö voi olla esimerkiksi muunsukupuolinen, sukupuoleton tai intersukupuolinen.

Muunsukupuolisuus tarkoittaa sitä että henkilö voi olla mies taikka nainen. Tai jotain niiden väliltä. Tai ei kumpaakaan näistä.

Sukupuoleton on henkilö, jolla ei ole sukupuoli-identiteettiä. Tai joillekin sukupuolettomuus voi olla sukupuoli-identiteetti. Nimitystä agendeeriyys käytetään myös sukupuolettomaksi itsensä luokittelemista henkilöistä.

Intersukupuolisuus tarkoittaa kehon erilaisia variaatioita. Kehon sukupuolittomat piirteet, kuten kromosomit ja sukuelimet ei ole yksiselitteisesti naisten tai miehen. Intersukupuolisilla ei hormonaalitoimintaa ole myöskään selkeästi miesten eikä naisten. Henkilöä ei voida myöskään biologisesti luokitella toisensa pois sulkevaan sukupuoleen.

Cis. Termiä käytetään henkilöistä, jonka sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu on hänelle syntymässä määritelty. Ja hän ilmaisee sukupuoli-identiteettään kulttuurin yleensä liitetyn odotuksen mukaan. Suurin osa ihmisistä on cis-sukupuolisia.

Cisnormi on ajatusmalli, jonka mukaan kaikki ihmiset kokevat heille syntymässä määritellyn sukupuolen omakseen.

Detransitio tarkoittaa, että lääketieteellisen sukupuolen korjaushoidon alettua tai sen jälkeen henkilö haluaa palata alkaisempaan kehoonsa. Tai edes lähemmäs sitä. Tai syntymässä määritellyn sukupuolen mukaisiin sosiaalisiin rooleihin.

Feminiinisyys on käsitteeseen, ulkoiseen olemukseen ja lauteen piirteiden joukko. Se voi olla ympäristöstä omaksuttu malli tai sisäsyntyistä. Feminiinisyys on kulttuurikohtaista. Feminiinisyttä pidetään useinkin naisenteen ja naisellisuuteen liittyvä asioita ja piirteitä.

Masculiinisuus: miehisyyteen ja miesmäisintä piirteisiin liitettäviä asioita ja se on feminiinisyyden vastakohta.

Nenri voi olla henkilön sukupuoli-identiteetti tai tarkennettu kuvaus siitä. Se on useinkin lähellä sukupuolettomuutta.

Sosiaalinen transiitti on sitä, kun henkilö alkaa elämässään sukupuoli-identiteettin muuttamisessa sosiaalisessa roolissa. Se on osa transihmisen sukupuolen korjausprosessia. Sitä voi toteuttaa esimerkiksi nimen, vaatehankinnan, tyylin, leikkien ja harrastusten avulla. Se ei sisällä lääketieteellisiä toimenpiteitä.

Sukupuolen ilmaisu on ihmisen tapa ilmaista sitä, onko hän esimerkiksi mies vai nainen. Se tapahtuu käyttäytymisellä, vaatehankinnalla ja muilla eleillä sekä ilmeillä. Sukupuolen ilmaisun epätyypillisyydellä taas tarkoitetaan sitä, että jos lapsi käyttäytyy tavalla, jota emme pidä kulttuurillisesti tavanomaisena.

Sukupuolen korjauksella tarkoitetaan lääketieteellisiä toimia, ja hoitoja, joilla transsukupuolinen tai muunsukupuolinen henkilö korjaa kehonsa vastaamaan omaa sukupuoli-identiteettiään. Sukupuolen korjausprosessi ei ole vain lääketieteellinen vaan myös juridinen prosessi. Juridinen toimi tarkoittaa sitä, että sukupuoli-identiteetti muutetaan väestörekisterissä.

Sukupuolen moninaisuus, sillä tarkoitetaan sitä, että sukupuoli on moninainen ilmiö, eikä sitä voi jakaa pelkästään kahteen. Mieheen ja naiseen, jotka ovat hyvin erilaisia ja erottavat toisistaan. Sukupuolen moninaisuus termillä sisältää niin sukupuoliyhennymiset, että enemmistöt. Voidaan myös ajatella yksittäisiä ihmisiä, että jokaisen henkilön sukupuoli koostuu aineellaisista ja yksilöllisistä piirteistä, ja näin olemme moninaisia.

Sukupuoleton. Kaikki ihmiset eivät halua määritellä omaa sukupuoli-identiteettiään. Tai hänen sukupuoli-identiteetti, on sukupuoleton. Eli häneltä niistä sanotusti puuttuu sukupuoli-identiteetti eli hän on sukupuoleton.

Sukupuoli on yksi kategoria ja juridinen määre. Siihen liittyy hormonaalisia, geneettisiä, kehityksellisiä, fysiologisia ja psykologisia ominaisuuksia. Toisille ihmisille se on hyvin tärkeä identiteetti.

Sukupuoli-identiteetti tarkoittaa sitä, miltä ihminen itse kokee sukupuolensa tai sukupuolettomuutensa.

Erilaiset perheet

Apilaperhe on perhemalli, jossa esimerkiksi naisparilla/miesparilla on yhteisiä lapsia, he ovat perhe. Apilaperheen voi muodostaa myös esimerkiksi kolmen tai neljän aikuisen ja heidän lapsensa. On huomaitavaa kuitenkin se, että vaikka kaikki vanhemmat olisivat lapsen sosiaalisia vanhempia eivät he voi kuitenkin olla lapsen juridisia vanhempia. Voi kaksi henkilöä voi olla lapsen juridiset vanhemmat.

Polyamoria on kyse siitä, kkn suhteessa on enemmän kuin kaksi henkilöä tai osapuoletia on enemmän kuin useampi rakkaus, seksi tai muulla tavoin intiimi suhde. Polyamoria ei tarkoita samaan kuin polygamia eli monivaiolisuus.

Rekisteröity parisuhde kahden saman sukupuolen olevaa henkilöä tapa virallistaa parisuhteensa ja antaa sille juridisen aseman. Kuitenkaas se ei vastaa samaa tilannetta kuin avioliitto vaan esimerkiksi saman sukupuolen ottaminen vaatii erillisen nimen muutoksen, eikä heillä ole mahdollisuutta ulkoiseen adoptioon.

Sateenkaariperhe on yhteistyö lapsiperheille, jossa ainakin toinen vanhemmista kuuluu seksuaali- ja/ tai sukupuoli vähemmistöön.

Sisäinen ja ulkoinen adoptio Kun puhutaan perheen sisäisestä adoptiosta tarkoitetaan se nimessä mukaisesti siitä, kun perheen toinen vanhempi adoptoi toisen vanhemman biologisen lapsen. Heillä tulee olla rekisteröidystä parisuhteesta, että se on mahdollista. Ulkoisesta adoptiosta puhuttaessa tarkoitetaan perheen ulkopuolisen lapsen adoptiosta. Samaa sukupuolta omaavat eivät voi tehdä ulkoista adoptiota, vaikka he olisivat rekisteröidyn suhteessa.

Vanhemmuusluovutus tarkoittaa kahden henkilön biologisen lapsen vanhemmuuden jakamista ilman heidän keskinäistä yhteistyötä.

HAASTATTELUT

Haastattelemiemme ammattilaisten ja vähemmistöjen edustajien vastauksista nousi esille koulutuksen ja tiedon lisäämisen tarve.

Ammattilaiset kertoivat oman tietonsa olevan riittävää, mutta ovat sen itse hankkineet oman kiinnostuksen ja halun vuoksi. He ovat koulutuksista, kirjoista sekä netistä hankkineet tietoa seksuaalivähemmistöistä. Erityisesti jatkuvasti muuttuvaan termistöön olisi hyvä saada tietoa.

**Tiedon jakaminen niin ammattilaisille
kun nuorille, jotka etsii omaa
identiteettiään koetaan tärkeäksi. Esille
nousi esimerkiksi terveystiedon tunnit,
joissa käydään seksuaalivähemmistöjä
liian vähän läpi. Nuoret eivät aina
tiedosta itsekään miksi he kokevat
olevansa erilaisia kuin kaverit. Asiasta
puhuminen on usein hankalaa ja
tietämättömyys aiheuttaa henkistä
kuormitusta.**

**Myös turvallisesta seksikäyttäytymisestä
tulisi saada enemmän tietoa.**

Seksuaalioikeudet

Oikeus omaan seksuaalisuuteen
Oikeus tietoon seksuaalisuudesta
**Oikeus suojella itseään ja tulla
suojelluksi**
**Oikeus
seksuaaliterveyspalveluihin**
Oikeus näkyä
Oikeus yksityisyyteen
Oikeus vaikuttaa

